

Barns fortolkning og opplevelse av foreldrekonflikter

*En kvantitativ studie av sammenhengen mellom
foreldres konfliktstiler og barns redsel og
skyldfølelse, i familier der foreldre lever sammen.*

Malin Skjeldnes Martinsson



Masteroppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

15.06.2017

Barns fortolkning og opplevelse av foreldrekonflikter

*En kvantitativ studie av sammenhengen mellom
foreldres konfliktstiler og barns redsel og skyldfølelse, i
familier der foreldre lever sammen.*

Copyright Forfatter Malin Skjeldnes Martinsson

År 2017

Tittel: Barns fortolkning og opplevelse av foreldrekonflikter

Forfatter Malin Skjeldnes Martinsson

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Forfatter: Malin Skjeldnes Martinsson

Tittel:

Intern veileder: Annika M. D. Melinder

Ekstern veileder: Tonje Holt

Bakgrunn: Både internasjonale og norske empiriske studier tyder på at destruktive foreldrekonflikter kan ha negative konsekvenser for barns trivsel og helse. I Norge er det et behov for å undersøke sammenhengen mellom foreldrekonflikt og hvilken effekt det har på barn nærmere, og spesielt i familier der foreldre lever sammen. Teori og empirisk forskning taler for at barns fortolkninger og opplevelser av redsel og skyld i foreldrekonflikt kan være med å forklare noe av den sammenhengen. Videre er det et behov for å undersøke hva det er spesifikke aspekter og kjennetegn ved foreldrekonflikten som kan ha en negativ effekt på barn. Det eksisterer en del teori på sammenhengene mellom foreldrekonflikt og hvilke konsekvenser det kan ha for barns trivsel og helse, med det er et behov for å flere studier som undersøker dette empirisk. Denne studienes mål var å undersøke om foreldres bruk av ulike destruktive og konstruktive konfliktstiler hadde en sammenheng med barns opplevelse av redsel og skyldfølelse i konflikten. Videre ble det undersøkt om sammenhengen mellom ulike konfliktstiler og barns opplevelse av redsel og skyld virket å gå gjennom kvaliteten på foreldre-barn forholdet.

Metode: Denne studien anvendte data fra FamilieForSK, som er tilknyttet Den Norske Mor og barn-undersøkelsen (MoBa-undersøkelsen). Studiens analyser baserte seg på 364 mor-far-barn-triader rekruttert fra MoBa-undersøkelsen. Sammenhengen mellom foreldres konfliktstiler og barns opplevelse av redsel og skyldfølelse ble analysert direkte og undersøkt for medierinseffekter gjennom kvaliteten på foreldre-barn forholdet.

Resultat: Det ble funnet signifikante sammenhenger mellom enkelte destruktive av foreldres konfliktstiler og barns opplevelse av redsel og skyldfølelse, og en signifikant sammenheng mellom en konstruktiv konfliktstil og mindre redsel. Kvaliteten på foreldre-barn forholdet medierte kun gjennom en av foreldrenes konfliktstiler og for både redsel og skyldfølelse.

Konklusjon: Økt forekomst av en enkelt destruktiv konfliktstil virket å ha sammenheng med økning av redsel og skyld hos barn, mens økt forekomst av en konstruktiv konfliktstil og mindre redsel målt hos barn. Kvaliteten på foreldre-barn forholdet ble funnet å mediere mellom en destruktiv konfliktstil for både redsel og skyldfølelse hos barn.

Forord

Takk til Maren Helland og Tonje Holt som har gitt meg tilgang til deres datamateriale som denne studien har basert seg på. Det har vært en unik mulighet til å fordype seg og lære mer om et spennende fagfelt, og jeg er takknemlig for den lærdommen det har gitt. En spesiell takk til Tonje, som har vært tilgjengelig for både samtaler og veiledning underveis, og som på et rolige og stødig vis har fulgt meg gjennom denne prosessen. Tusen takk!

Takk til Annika Melinder. Takk for lærerike samtaler og veiledning i denne tiden. Jeg har satt pris på den tålmodighet og ro du har vist underveis. Takk til Pål Ulleberg for å ha satt av tid til meg og den gode metodiske hjelpen du ga.

Jeg vil takk min familie og kjæreste for den støtten og omsorgen dere har vist meg i denne perioden. Dere har aldri sluttet å heie på meg og vist en urokkelig tro på mine evner, selv i perioder der jeg har hatt mine tvil. Jeg vil også takk Monica, Elisabeth og Maria som har korrekturlest oppgaven min underveis, det har betyd mye for meg.

Sist, men ikke minst en stor takk til mine medstudenter på FamilieForSK prosjektet Maria og Elisabeth. Dere har fylt hverdagen min med glede og latter, oppmuntret og støtte i tøffe tider. Denne reisen vil ikke vært det samme uten dere, og dere har vært med på å gjøre dette til en opplevelse jeg vil minnes med glede.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
1.1 Parkonflikt	3
1.2 Foreldrekonflikt- en risikofaktor for barn	4
1.2.1 Kjennetegn ved foreldrekonflikter	4
1.2.2 Konfliktstiler	5
1.3 Barns fortolkninger av foreldrekonflikter	6
1.3.1 Definerings av redsel og skyldfølelse	7
1.3.2 Den kognitive-kontekstuelle teorien	9
1.3.3 Konfliktstiler og barns følelse av redsel og skyld i foreldrekonflikt	10
1.4 Kvaliteten på foreldre-barn forholdet	10
1.5 Problemstillinger og hypoteser	12
2. Metode	14
2.1 Deltagere	14
2.1.1 Innsamling av data	14
2.1.2 Etske betraktninger	15
2.1.3 Utvalg	15
2.2 Måleinstrument	16
2.2.1 Foreldreskjemaet	16
2.2.2 Barneskjemaene	17
2.3 Statistiske analyser	19
3. Resultat	22
3.1 Deskriptiv statistikk	22
3.2 Faktoranalyse	24
3.3 Sammenhenger mellom forldres konfliktstiler og barns opplevelse i form av redsel og skyldfølelse	24
3.3.1 Korrelasjonsanalyse	24
3.3.2 Bivariat lineær regresjonsanalyse	25
3.3.3 Medieringseffekt av kvaliteten på foreldre-barn forholdet	26
4. Diskusjon	27
4.1 Sammenhengen mellom foreldres konfliktstiler og barns fortolkninger	28
4.1.1 Destruktive konfliktstiler og barns opplevelse av redsel	28
4.1.2 Konstruktiv konfliktstil og barns opplevelse av redsel	31
4.1.3 Kvaliteten på forldre-barn forhold påvirker sammenhengen mellom barns involvering og barns opplevelse av redsel	32
4.1.4 Destruktiv konfliktstiler og barns opplevelse av skyldfølese	32
4.1.5 Samarbeid og barns opplevelse av skyldfølelse	33
4.1.6 Kvaliteten på foreldre-barn forhold påvirker sammenhengen mellom barns involvering og barns opplevelse av skyldfølelse	34
4.2 Spørreskjematilnærmin som metode	34
4.3 Operasjonalisering av variablene	35
4.4 Anvendt forskning	36
4.4.1 Andvendt kunnskap i forebyggende arbeid	36
4.5 Begrensinger ved denne studien	38
4.6 Fremtidige studier	39
5. Konklusjon	40
Litteraturliste	42

Vedlegg	48
Vedlegg A Deskriptiv statistikk	48
Vedlegg B Indre konsistens CPS	49
Vedlegg C Oversikt over CPIC spørsmål	50
Vedlegg D Oversikt over PEQ spørsmål	51
Vedlegg E T-test	52
Vedlegg F CPS: faktoranalyse og invarianstesting	53
Vedlegg G Oversikt over CPS spørsmål	55

1 . Innledning

I Norge har det er frem til nå blitt gjort lite forskning på konflikter mellom foreldre som lever sammen og hvordan konfliktene kan påvirke barn. Av de studiene som er gjort på foreldrekonflikt i Norge, synes majoritet av dem å studere konflikt i bruddfamilier. Det er nærliggende å tro at konfliktene som oppstår i bruddfamilier skiller seg fra de som oppstår mellom foreldre som lever sammen, men det er et behov for flere studier som undersøker denne differensieringen. Å undersøke foreldrekonflikter blant samboende foreldre spesifikt kan være med å avdekke hvilke aspekter ved foreldrekonflikter som oppleves spesielt vanskelig for barn som lever under disse forholdene (Helland & Borren, 2015).

Barns fortolkninger og opplevelser av sitt miljø kan være nøkkelen til å forstå hva det er som påvirker barns trivsel (Richmond & Stocker, 2007). Forskning tyder på at barn som føler seg truet av foreldres konflikter eller føler at de har skyld i krangelen, kan være mer sårbare og i større risiko for å utvikle psykiske vansker (Grych & Fincham, 1993; Grych, Seid, & Fincham, 1992). Siden både teori og empiriske funn indikerer at barns negative fortolkninger av foreldrekonflikt kan påvirke barns psykiske helse og trivsel, er det desto viktigere å undersøke mer spesifikt om det er underliggende mekanismer som kan forklare denne sammenheng. Eksempelvis kan foreldre-barn forholdet ha en sammenheng med hvordan barn opplever foreldrekonflikter. Videre kan operasjonalisering av foreldres konfliktatferd og konfliktstiler avdekke mer konkret hva det er ved selve konflikten som kan ha en negativ effekt på barn. I et forebyggingsperspektiv, er det mye som tyder på økt kunnskap om aspekter ved foreldrekonflikt kan være spesielt nyttig i forebyggende arbeid og for utviklingen av hjelpsomme intervensjoner (Zemp, Bodenmann, & Cummings, 2016). Det er imidlertid også helt vesentlig at barnets perspektiv løftes frem, og det synes nødvendig å undersøke mer spesifikt hvordan barn forstår og opplever foreldrekonflikter.

Det er etterspurt flere studier som mer spesifikt undersøker konflikter mellom foreldre som lever sammen, samt hvilken påvirkning dette kan ha på barn (Helland & Borren, 2015). Denne studien vil derfor forsøke å belyse dette gjennom å undersøke sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barnets opplevelse av redsel og skyld i familier der foreldre lever sammen. Videre vil denne studien undersøke mer spesifikt foreldres konstruktive og destruktive konflikter, da dette kan bidra til bedre å forstå hvilke aspekter ved foreldrekonflikten som kan påvirke barns følelse av redsel og skyld knyttet til konflikten. Avslutningsvis, siden tidligere studier har funnet at foreldrekonflikter har en indirekte effekt

på kvaliteten på foreldre-barn forholdet, vil det også bli undersøkt om foreldre-barn forholdet har en medierende effekt på sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns redsel og skyldfølelse (Grych & Fincham, 1990).

1.1 Parkonflikt

Konflikt og uenigheter kan ofte inntreffe i mellommenneskelige relasjoner, og er i større og mindre grad normalt i alle parforhold (Cummings & Davies, 2002, 2011; Gottman & Silver, 1999). Litteraturen på dette fagområdet definerer parkonflikt som de sosiale interaksjonene hvor par har uforenlige mål (Helland & Borren, 2015; Wilson, Daly, Booth, Crouter, & Clements, 2001), en grundigere definisjon av konfliktbegrepet er beskrevet av Ekeland (2014) på følgende vis: *«Vi kan snakke om konflikt når forskjeller mellom mennesker som er avhengige av hverandre, oppleves som uforenlige og truende i forhold til egne behov og interesser, og når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene opplever at den andre benytter makt for å påvirke situasjonen til egen fordel»* (s. 86). Ekeland (2014) beskriver her at forutsetninger for konflikt i stor grad er et resultat av et avhengighetsforhold mellom to eller flere mennesker, og de ulikheter i behov som oppstår når de samhandler. Avhengighetsforholdet i par og familier kan potensielt skape konflikter, men på en annen side er avhengighetsforholdet også en avgjørende faktor for at konflikter skal løses (Helland & Borren, 2015).

Empirisk forskning på parkonflikter synes å skille mellom konflikter som enten konstruktive, som å løse ulikheter og fremme kommunikasjon, eller destruktive konflikter som hindrer konfliktløsning (Anderson, Sabatelli, & Kosutic, 2007; Anderson, Anderson, Palmer, Mutchler, & Baker, 2010). Destruktive konfliktstiler som er fastlåste over tid, mer personifiserte, kroniske og fiendtlige er betegnet som høykonflikt. Mer spesifikt beskriver høykonflikt situasjoner der tidspunkt, varighet og konfliktens intensitet har negativ effekt på parforholdet, den enkelte partner, og spesielt på felles barn (Anderson et al., 2010; Cummings & Davies, 1994). Partnervold faller utenfor denne definisjonen og denne studien, men er selvfølgelig også et eksempel på en meget negativ konfliktstil. Klinisk arbeid og litteratur på feltet, beskriver de relasjonelle, emosjonelle og mellommenneskelige karaktertrekkene ved høykonflikt som gjennomgripende negative meningsutvekslinger som finner sted i fiendtlige, usikre og emosjonelle miljøer (Anderson et al., 2010). Partnerkonflikter fremstår som spesielt problematisk når konflikten får konsekvenser for også andre enn paret, og da i hovedsak parets barn. De siste tiårene har forskningen på feltet også mer spesifikt undersøkt

foreldrekonflikter og hvilken konsekvens dette har for barn (Cummings & Davies, 2002). Det er likevel viktig å se foreldrekonflikt i lys av og i relasjon til funnene i studier av parkonflikt.

1.2 Foreldrekonflikt- en risikofaktor for barn

Siden begynnelsen av 1920-tallet har ekteskapelige konflikter (marital conflict) og foreldrekonflikter (interparental conflict) vært i fokus både blant klinikere og innen forskning (Cummings & Davies, 1994; Kelly, 2000). I denne studien vil det bli benyttet begrepet foreldrekonflikt. I en oversiktsstudie om pars overgang til foreldreskap hvor 15 longitudinelle studier var inkludert, fant forfatterne at foreldreskap var både en kilde til glede, men også en stressfaktor for majoriteten av parene. Funnene indikerte at mellom 40 og 70 % av parene opplevde en nedgang i kvaliteten på forholdet til partneren etter at de ble foreldre. Nedgang i kvaliteten på parforholdet var generelt assosiert med mer parkonflikter, og ved overgang til foreldreskap økte parkonflikten med opptil ni ganger så mye (Gottman & Notarius, 2002). Gottman og Notarius (2002) funn tyder på at overgangen til foreldreskap er en kritisk periode for mange par og kan øke sannsynligheten for at konflikter oppstår. Det kan derfor tenkes at det er normalt at konflikter oppstår når par får barn, men en kan stille seg spørsmål når utgjør foreldrekonflikter en risikofaktor for barn.

Forskningstilnærmingen på foreldrekonflikt har i stor grad dreid seg om hvordan konflikt kan påvirke barna, og flere studier har funnet at foreldrekonflikt påvirker barna negativt (Amato & Keith, 1991; Cummings & Davies, 2002; Grych et al., 1992). Foreldrekonflikt har blant annet vist seg å ha sammenheng med tilpasningsvansker hos barn, som internaliserende og eksternaliserende vansker, samt vansker i barns kognitive, sosiale og akademiske fungering (Cummings & Davies, 1994; Cummings & Davies, 2002; Ellis & Garber, 2000; Rhoades, 2008). På en annen side er ikke alle foreldrekonflikter destruktive, og er heller ikke en risikofaktor for barns utvikling og helse. Tvert i mot tyder noen empiriske studier på at det er typer foreldrekonflikter som er konstruktive og er med på å promotere problemløsning og mestringsstrategier hos barn (Cummings & Davies, 2002; Grych & Fincham, 1990). Siden foreldrekonflikter kan bli uttrykt på mange ulike vis, er det imidlertid desto viktigere å identifisere ulike aspekter ved foreldrekonflikter som kan utgjøre en risikofaktor for barn.

1.2.1 Kjennetegn ved foreldrekonflikter

Virkningene av foreldrekonflikt på barn synes i stor grad å være avhengig av egenskaper ved konflikten (Nilsen, Skipstein, & Gustavson, 2012). Eksisterende litteratur har gjennom tiden beskrevet egenskaper ved konflikter på ulikt vis, eksempelvis kan konflikt

forstås ut i fra fem dimensjoner; *hyppighet, varighet, uttrykk, innhold* og *i hvilken grad konflikter blir løst* (Cummings & Davies, 1994; Grych & Fincham, 1990). Et annet alternativ er å plassere kjennetegn ved konflikter langs en akse som strekker seg fra konstruktive til destruktive konflikttegn (Gottman, 1993). En fordel med denne tilnærmingen synes å være at barn i større og mindre grad synes å vurdere og kategorisere foreldrekonflikter ut i fra om de opplever konfliktene som konstruktive eller destruktive (Cummings & Davies, 2002). Barnets forståelse og opplevelse av foreldrekonflikter er et avgjørende perspektiv for å forstå hvilken effekt konflikt kan ha på dem. Denne studien ønsker å undersøke nærmere barnets opplevelse og fortolkning av foreldrekonflikt, og i denne sammenhengen er det behov å spesifisere ulike aspekter ved foreldrekonflikt. Det kan kanskje belyse hvilke karaktertrekk det er ved foreldrekonflikten som gjør at barn fortolker de negativt.

Hos både lav- og høykonfliktpar er det noen typer konfliktatferd og konfliktstiler som antas å gå igjen. I en kunnskapsrapport utarbeidet av Helland og Borren (2015) definerer de konfliktatferd og konfliktstiler på følgende vis; konfliktatferd omhandler de taktikkene, emosjonene og attribusjonene som ligger under partnerens handlinger i konflikt. Mens konfliktstil beskriver ”summen av hver enkelt partners typiske konfliktatferd; hvordan hver partner typisk handler under konflikt” (Helland & Borren, 2015). Operasjonalisering av konfliktatferd og de typiske konfliktstilene foreldre benytter, synes å ha stor betydning for anvendt forskning. I en rapport utarbeidet av Zemp et al. (2016) om evidensbaserte parprogrammer, var et fellestrekk for programmene at de definerte for parene hva konstruktiv og destruktiv konfliktatferd og konstruktive og destruktive konfliktstiler innebærer. Dette for å kunne erstatte destruktive konfliktstiler med mer konstruktive konfliktstiler. I denne studien vil foreldres konfliktstiler bli brukt som kjennetegn og mål på foreldrekonflikt.

1.2.2 Konfliktstiler

Buehler et al. (1997) fant i sin metaanalyse at det forekom fem dimensjoner av konfliktstiler: *åpen konfliktstil* (fysisk og/eller verbal), *skjult konfliktstil*, *unngående konfliktstil*, *tilbaketrukket konfliktstil* og *samarbeidene konfliktstil* (Buehler et al., 1997; Katz & Gottman, 1993).

En *åpen konfliktstil* har blitt definert som fiendtlig og aggressiv atferd og affekt. Typiske karaktertrekk ved åpen konfliktstil er atferd som hyling, bruk av fornærmelser, klapse til partner, trusler og slag (Buehler et al., 1997). *Skjult konfliktstil* definerer en passiv-aggressiv måte å håndtere en konflikt på, både ved fiendtlig atferd og affekt (Buehler & Trotter, 1990). Buehler et al. (1997) inkluderer to komponenter i en skjult konfliktstil;

triangulering av barn i konflikt og tildekket atferd ("global covert behavior"). Typiske trekk ved triangulering er å inkludere barn i konflikten, eksempelvis å prøve å få barnet til å ta ens parti mot partneren, eller forsøk på å innhente informasjon om partneren fra barnet. Tildekket atferd kan identifiseres som et indirekte resultat av en konflikt, for eksempel at en kan føle bitterhet eller motvilje mot partner. En *unngående konfliktstil* beskriver atferd og affekt som indikerer at en av partnerne ikke ønsker å adressere forskjellen eller uenigheten med den andre partneren. Karaktertrekk ved unngående konfliktstiler inkluderer atferd som å begynne å snakke om andre samtaleemner, bruke humor til å le bort problemer eller benekte at det finnes et problem (Fitzpatrick, 1988)

En *tilbaketrukket konfliktstil* har blitt definert som atferd og affekt som fysisk fjerner en av partnerne vekk fra en aktiv konfliktinteraksjon. Typiske trekk inkluderer atferd som at en av partnerne forlater rommet når konflikten oppleves som ubehagelig, eller ved at en av partnerne nekter å snakke. Det som skiller en *tilbaketrukkende konfliktstil* fra *unngående konfliktstil*, er at en *tilbaketrukkende konfliktstil* er asymmetrisk ved at en av partnerne trekker seg fra interaksjonen med partneren mens en unngående konfliktstil er symmetrisk (Gottman, 1993). Avslutningsvis trekker Buehler et al. (1997) frem en *samarbeidene konfliktstil*, som omhandler atferd og affekt som gjør det mulig for partnerne å fortsette å samhandle på tross av forskjeller og fundamentale uenigheter (Demerath & Peterson, 1967). Karaktertrekk ved denne konfliktstilen inkluderer å forhandle med partner, aktivt lytte til den andre partneren og sette barnas behov fremfor egne interesser (Buehler et al., 1997).

De ulike konfliktstiler som er beskrevet over kan kategoriseres i to grupper, som enten konstruktiv eller destruktive konfliktstiler. Studier av parkonflikter betegner konstruktive former for konflikt ved at de promoterer forståelse, løser forskjeller og fremmer intimitet (Anderson et al., 2007). Hos par der konflikter eskalerer, og ikke lenger virker produktive eller løsningsorienterte for paret, og som har en negativ effekt på familien, kan forstås som destruktive (Anderson et al., 2010). Av konfliktstilene beskrevet over kan kun en *samarbeidene konfliktstil* bli betegnet som en konstruktiv konfliktstil, og de resterende faller under kategorien destruktive konfliktstiler.

1.3 Barns fortolkninger av foreldrekonflikter

Barn opplever og fortolker konflikter mellom foreldre på ulikt vis. Det er ikke uvanlig at barn kan oppleve at de føler seg triste, redde, urolige, sinte og føle skam og skyld i situasjoner der de ser og hører at foreldre krangler. De følelsene eller den opplevelsen barn ofte kan sitte igjen med etter å ha vært eksponert for foreldrekonflikt, synes å være relatert til

hvordan barnet fortolker foreldrekonflikten (Grych & Fincham, 1990). I dagligtale blir fortolkning blant annet betegnet som den meningen individer tillegger andres handlinger eller utsagn, og er et uttrykk for fortolkeres forståelse av en hendelse (Pettersen, 2015). Det finnes flere teorier og modeller som forsøker å forklare hvordan barn fortolker, opplever og forstår foreldrekonflikten, samt hvordan barns fortolkninger kan være med å fremkalle følelser som igjen kan være med å påvirke barnets trivsel (Richmond & Stocker, 2007). Denne studien vil forsøke å belyse sammenhenger mellom foreldrekonflikt og barns fortolkninger og opplevelser av redsel og skyldfølelse i konflikten, med den kognitive-kontekstuelle teorien. Nærmere definisjoner av redsel, skyldfølelse og relevant teori følger.

1.3.1 Definerer av redsel og skyldfølelse

Redsel eller frykt er en av fem emosjoner som betegnes som grunnleggende emosjoner, og som kjennetegnes ved de er universelle og basert på biologi (Ekman, 1992). Videre taler teori og modeller for at grunnleggende emosjoner, deriblant redsel, er naturlig selektert og forbundet med menneskers overlevelse og reproduksjon (Tracey & Robins, 2007). Mer spesifikt er redsel en emosjonell tilstand som forbindes med forhøyet fysiologisk aktivitetsnivå, og er fremprovosert av noe eller noen individer oppfatter som truende (Easterling & Leventhal, 1989). Når individer føler frykt, er det et resultat av at de blir utsatt for reelle eller ikke reelle farer eller i form av en innbilt trussel (Ekman, 1992). Redsel eller frykt kan uttrykkes på ulikt vis, enten ved økt fysiologisk aktivering, som hjertebank, svetting, skjelving, varme eller kuldefølelser, eller gjennom språket og synlige handlinger som ansiktsuttrykk (Easterling & Leventhal, 1989).

Ved foreldrekonflikter kan barns opplevelse av redsel referere til at barn er frykt for at konflikten mellom foreldre skal eskalere. Barn kan også føle frykt hvis de er redde for å bli innblandet i foreldrekonflikten, og når de føler at det er lite de kan gjøre for å dempe disse konflikten. Det kan også hende at barnets redsel er et uttrykk for at de opplever at det er en fare for at foreldrene skal gå fra hverandre (Grych & Fincham, 1990). I følge forskningslitteraturen om redsel eller frykt, tjener redsel den funksjonen at individet enten flykter fra situasjonen eller må ”slåss” for å ende en vanskelig situasjon (fight or flight) (Tracey & Robins, 2007). Det kan tenkes at barnets følelse av redsel når foreldrene krangler, også kan føre til at barnet opplever en trang til å komme seg bort eller ende foreldrenes krangel. At barnet føler redsel i situasjoner der foreldre er i konflikt, kan også være et tegn på mistrivsel hos barnet.

Skyldfølelse blir i litteraturen betraktet som en følelse som faller under selvbevisste emosjoner (self-conscious emotions), og noe som skiller seg fra de fem grunnleggende emosjonene. I kontrast til grunnleggende emosjonene, er det lite evidens som taler for at selvbevisste emosjoner (deriblant skyldfølelse) er universelle eller har en nevrobiologisk base (Tracey & Robins, 2007). Uavhengig om selvbevisste emosjoner er universelle eller ikke, mener Tracey og Robins (2007) at det er et behov å forstå disse emosjonene bedre. Dette er viktig for å anerkjenne individers følelse av skyld, og hvilke konsekvenser skyld kan ha for individets psykiske eller fysiske helse (Tracey & Robins, 2007). Mye kan tyde på at selvbevisste emosjoner tjener en sosial funksjon, snarere enn å være forbundet med reproduksjon og overlevelse. Mer spesifikt fremstår skyldfølelse som en emosjon eller følelse som promoterer handlinger som å innrømme begåtte feilgrep eller unnskyldes seg. I en sosial setting vil skyldfølelse tjene en viktig funksjon i den forstand at den kan lede til handlinger som er gunstige for at individet ikke skal bli stengt ute fra den sosiale gruppen (Tracey & Robins, 2007).

Skyldfølelse synes å være relatert til barns kognisjon og evner til å relatere seg til sin sosiale kontekst (Lewis, Sullivan, Stanger, & Weiss, 1989). Barns utvikling av skyld synes å skje først ved tre års alderen (Izard, Ackerman, & Schultz, 1999). I litteraturen har en i stor grad skilt mellom skyldfølelse og andre selvbevisste emosjoner ved å se på når følelsene oppstår og ved undersøke individets subjektive evaluering av en hendelse. Følelse av skyld synes å oppstå når individer fokusere på egen atferd og vurderer den som negativ. Skyldfølelse omhandler i stor grad følelse av negative spenninger og anger knyttet til en spesifikk atferd eller det at individet ikke griper inn i situasjoner der en kanskje kunne forventet det. Følelsen av skyld henger således ikke sammen med individets vurdering av seg selv som person, men kun om sine handlinger (Tangney, Miller, Flicker, & Barlow, 1996).

Det er mye som taler for at det er viktig å undersøke nærmere hvilken rolle skyldfølelse kan spille inn for barns opplevelse av foreldrekonflikter. Når barns skyldfølelse er relatert til foreldrekonflikten, kan dette referere til barns opplevelse av at de er skyld i kranlingen mellom foreldrene, eller når de tror at konflikten omhandler dem (Grych & Fincham, 1990). Det er derfor viktig å øke forståelsen rundt hva det er ved foreldrekonflikten som gjør at noen barn opplever skyld i de voksnes konflikter. Først når vi vet mer om hvilke mekanismer som ligger til grunn for denne sammenhengen, kan en kanskje gå videre å undersøke hvordan en kan forebygge skyldfølelse og øke barns trivsel.

1.3.2 Den kognitive-kontekstuelle teorien

Den kognitive-kontekstuelle teorien (Grych & Fincham, 1990) tar utgangspunkt i at barns fortolkninger er påvirket både av egenskaper ved foreldrekonflikt, som intensitet og innhold, og kontekstuelle faktorer, som karaktertrekk ved familien (Grych, Fincham, Jouriles, & McDonald, 2000). Av de kognitive faktorene som er inkludert i teorien, foreslår forfatterne at prosesseringen foregår i to trinn. I den primære prosesseringen vurderer barn om konflikten er relevant for dem, og om foreldrekonflikten representerer en trussel for dem og familien. Barns følelsesmessige evaluering av konflikter, som enten truende eller ikke, antas å være et resultat av disse fortolkningene. De konfliktene som oppleves som truende, kan resultere i at noen barn føler seg redde. Når barn føler på denne måten, kan dette skyldes at de for eksempel blir redde for å bli involvert i konflikten, at noen skal bli skadet eller at foreldre skal gå fra hverandre (Grych & Fincham, 1990).

I den sekundære prosesseringen forsøker barn å forstå hvorfor konflikter mellom foreldre oppstår, hvem som er skyld i konflikten og hvordan de skal håndtere dette. Eksempelvis vil barn som tror at hun eller han har skyld i foreldrenes konflikt, føle seg mer bekymret og stresset enn barn som tilskriver årsaken til konfliktene foreldrene, noen andre eller noe annet. Det kan også gå utover barns selvfølelse når de føler seg skyldige i konflikten (Grych & Fincham, 1990).

Denne to-trinns prosesseringen beskrevet av Grych og Fincham (1990), indikerer at barns følelser og atferd i stor grad er påvirket av hvordan barn strukturerer og fortolker hendelser i miljøet rundt dem. Barn blir spesielt påvirket av sine familier, siden familiene utgjør en viktig del av barns sosiale miljø. Hendelser i familien kan således i stor grad være med på å forme barns kognitive prosessering (Vygotsky, 1980). Tidligere forskning har foreslått at yngre barn ned i tre års alder kan være mer sårbare enn eldre barn, og således kan føle mer redsel og skyld i foreldrekonflikten, grunnet deres ikke fullt utviklede kognitive strategier (Grych & Fincham, 1990; Grych et al., 1992). Nyere forskning heller derimot til at barns fortolkning kan foregå i forskjellige stadier i deres utvikling. Eksempelvis fant Richmond og Stocker (2007) at hos eldre barn og ungdom (10 til 19 år), var skyldfølelsen relativt stabil på tvers av alder. Barns kognitive prosessering har hovedsakelig blitt studert som en faktor som forklarer sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns tilpasningsvansker (DeBoard-Lucas, Fosco, Raynor, & Grych, 2010). I liten grad har barns fortolkninger og opplevelser av foreldrekonflikt, som redsel og skyldfølelse, blitt undersøkt som en egen utfallsvariabel. Dette på tross av at det finnes mye kunnskap som tyder på at det

er en sammenheng mellom barns fortolkning av foreldrekonflikter og barns tilpasningsvansker (Buehler et al., 1997; DeBoard-Lucas et al., 2010; Grych et al., 1992)

1.3.3 Konfliktstiler og barns følelse av redsel og skyld i foreldrekonflikt

På tross av at flere forskere (Gottman, 1993; Grych & Fincham, 1990) betegner foreldre- og parkonflikter som en flerdimensjonal konstruksjon, er det lite forskning som spesifikt har undersøkt sammenhengen mellom ulike kjennetegn ved foreldrekonflikter og barns redsel og skyldfølelse. I en metaanalyse basert på 68 studier, undersøkte Buehler et al. (1997) blant annet hvilken sammenheng det var mellom kjennetegn ved konflikten og ungdoms internaliserende og eksternaliserende vansker. De fleste av studiene som ble gjennomgått, fokuserte på foreldrenes åpne og fiendtlige konfliktstiler, mens det var færre studier som omhandlet unngående og samarbeidende konfliktstiler. Dette resulterte i at de sistnevnte stilene ikke ble inkludert i den videre analysen til Buehler et al. (1997). Resultatene indikerte at en åpen og fiendtlig konfliktstil hadde en moderat effekt på barns internaliserende og eksternaliserende vansker, mens lukkende og tilbaketrekkende konfliktstiler kun hadde en svak effekt på barnets vansker. Dette betyr at åpne og fiendtlige konfliktstiler hadde sterkest sammenheng med barnets internaliserende og eksternaliserende vansker. Det synes derfor å være et behov for å undersøke mer spesifikt aspekter ved foreldrekonflikt, som konfliktstiler, for å øke kunnskapen om hva det er foreldrene gjør i konflikt som kan ha en sammenheng med barns helse og utvikling.

1.4 Kvaliteten på foreldre-barn forholdet

Sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns internaliserende og eksternaliserende vansker er som nevnt veldokumentert i litteraturen (Amato & Keith, 1991; Buehler et al., 1997; Rhoades, 2008). Det er flere teorier om hvilke underliggende mekanismer som er med på å påvirke dette forholdet. Eksempler på dette er den kognitive kontekstuelle teorien og hypotesen om emosjonell trygghet (Cummings & Davies, 1994; Grych & Fincham, 1990). Annen forskning på området har foreslått at effekten av foreldrekonflikt på barns psykiske helse også kan være påvirket av kvaliteten på foreldre-barn forholdet (Fauber, Forehand, Thomas, & Wierson, 1990).

Destruktiv konflikt mellom foreldre kan ha en indirekte effekt på barnet, blant annet gjennom ved at foreldre kan la konflikten gå utover forholdet til barna. En studie av Fincham, Grych, og Osborne (1994) indikerer at foreldrekonflikt også kan påvirke foreldre i samhandling med barna. Dette kan gi utslag i blant annet kvaliteten på foreldreferdigheter, grensesetting og oppdragelse og økte konflikter mellom foreldre og barn. Det forekom i den

studien som at også kjønnsforskjeller hadde en effekt på foreldrenes forhold til barna. Forskning tyder på at mødre i høykonfliktpar er mindre varme og empatiske mot barna sine, samtidig som de kan være mer avvisende og bruker strengere disiplin enn mødre i lavkonfliktpar (Kelly, 2000). Fedre i høykonfliktpar synes å trekke seg mer unna foreldrerollen hvis de er i konflikt med barnets mor, enn fedre i lavkonfliktpar (Kelly, 2000). Fedres foreldrestil blir også mer negativ, og de synes å bli mer påtrengende ovenfor sine barn hvis de opplever forholdet til barnets mor som dårlig (Belsky, Youngblade, Rovine, & Volling, 1991). Negative foreldreferdigheter og foreldre-barn forhold er både blant mødre og fedre assosiert med dårligere sosiale ferdigheter hos barna (Belsky et al., 1991; Kelly, 2000).

Et godt foreldre-barn forhold blir av Kelly (2000) betegnet som en beskyttende faktor for barn som lever med foreldre i høykonflikt. Forskning tyder på at selv et nært og varmt forhold til kun en av foreldrene, kan fungere som en buffer (Emery, 1999; Neighbors, Forehand, & McVicar, 1993). Empiriske funn tyder på at effekten av et nært og varmt foreldre-barn forhold, virker beskyttende for barn i konfliktfylte hjem, selv i tilfeller der barnet kun hadde et nært forhold til en av foreldrene (Brody & Forehand, 1990).

Kvaliteten på foreldre-barn forholdet er i stor grad påvirket av foreldrenes forhold til hverandre (Brock & Kochanska, 2015). Davies og Cicchetti (2004) beskriver foreldrenes forhold som hjørnesteinen i enhver familie, og som noe som er med på å regulere familiemiljøet. Er foreldreforholdet dysfunksjonelt og preget av konflikt, vil dette også påvirke hvordan foreldre samhandler med barna sine (Brock & Kochanska, 2015; Kelly, 2000). I en studie basert på daglig dagbokrapporter fra 203 foreldrepar fant forskerne en sammenheng mellom lav global tilfredshet med partneren, målt ved å se på parets tilfredshet, konflikter med partner og deres foreldrestil, og foreldrenes rapportering av negativt foreldre-barn forhold (Kouros, Papp, Goeke-Morey, & Cummings, 2014). Tilsvarende funn ble gjort i en longitudinell studie, hvor forskerne fant at da mor rapporterte om nedgang i tilfredshet i parforholdet, økte sannsynligheten for barns internaliserende symptomer og et negativt mor-barn forhold (Brock & Kochanska, 2015). DeBoard-Lucas et al. (2010) fant at barns fortolkning av foreldrekonflikt var påvirket av mødres kontrollerende og emosjonelt lite støttende foreldrestil, mens barn som hadde et trygt forhold til sine fedre rapporterte lavere nivå av redsel og skyldfølelse i konflikten. Dette kan tyde på at økt konflikt og generelt lite tilfredshet i foreldreforholdet er assosiert med et svekket foreldre-barn forhold (Grych & Fincham, 1990).

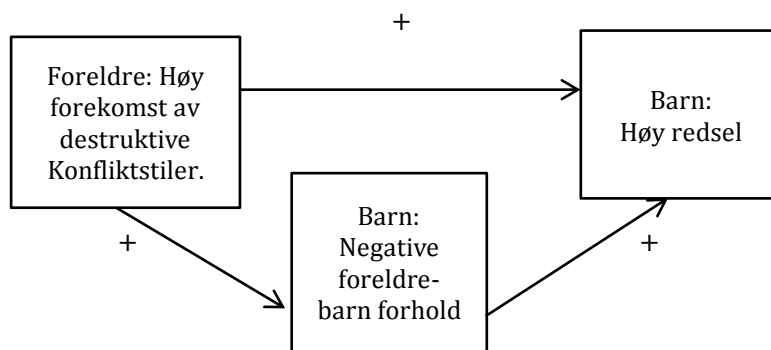
Den kognitive-kontekstuelle teorien (Grych & Fincham, 1990) foreslår at foreldre-barn forholdet kan påvirke hvordan barn fortolker foreldrekonflikt. På tross av denne

antagelsen er det få studier som har undersøkt dette empirisk (DeBoard-Lucas et al., 2010). Det synes derfor å være et behov for å undersøke mer spesifikt om kvaliteten på foreldre-barn forholdet har en sammenheng med barns opplevelse av redsel og skyldfølelse i foreldrekonflikter.

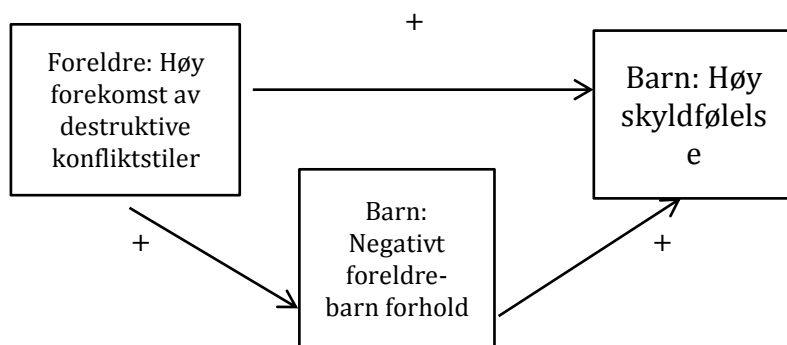
1.5 Problemstillinger og hypoteser

I denne studien vil sammenhengen mellom foreldres konfliktstiler og barns fortolkninger i form av redsel og/eller skyldfølelse ved foreldrekonflikt bli undersøkt. Sammenhengen undersøkes ved å se på hvor ofte foreldre som bor sammen benytter ulike konfliktstiler, og hvor ofte 11 år gamle barn opplever ulike aspekter av redsel og skyld. I den første hypotesen antas det at jo høyere nivå foreldre rapporter av destruktive konfliktstiler, dess høyere nivå av redsel og skyld vil barna rapportere. For studiens andre hypotese antas det at jo høyere nivå av foreldre rapporter av konstruktive konfliktstiler, dess lavere nivå av redsel og skyldfølelse vil barna rapportere. Avslutningsvis, vil den siste hypotesen undersøke om sammenhengen mellom destruktive og konstruktive konfliktstiler og barns fortolkning i form av redsel og skyldfølelse er delvis mediert av kvaliteten på foreldre-barn forholdet.

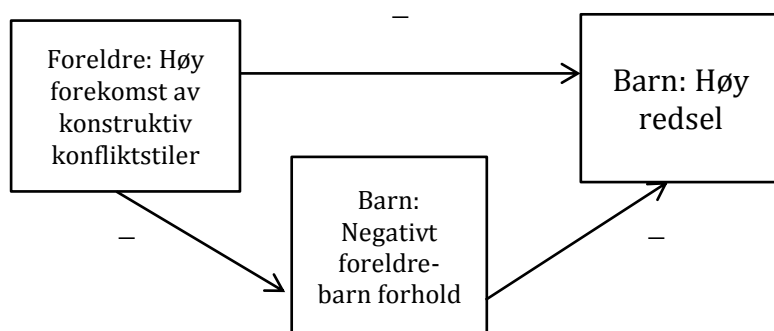
Figur 1 - 4. *Illustrasjon av de forventede sammenhengene.*



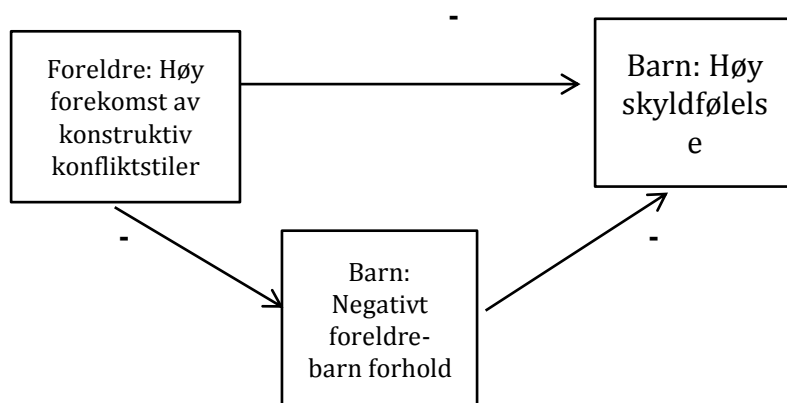
Figur 1. *Retning på pilene viser den antatte kausale sammenhengen det er forventet å finne i denne studien for destruktive konfliktstiler. += signifikant positiv sammenheng.*



Figur 2. Retning på pilene viser den antatte kausale sammenhengen det er forventet å finne i denne studien for destruktive konfliktstiler. += signifikant positiv sammenheng.



Figur 3. Retning på pilene viser den antatte kausale sammenhengen det er forventet å finne i denne studien for konstruktive konfliktstiler. -= signifikant negativ sammenheng.



Figur 4. Retning på pilene viser den antatte kausale sammenhengen det er forventet å finne i denne studien for konstruktive konfliktstiler. -= signifikant negativ sammenheng.

2. Metode

2.1 Deltagere

Datamaterialet denne studien bygger på er innhentet i forskningsprosjektet Familier i Norge: Foreldreskap, Samhold og konflikt ("FamilieForSK"), som er tilknyttet Den Norske Mor og Barn-undersøkelsen (MoBa) og Folkehelseinstituttet (FHI), og finansiert av barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (bufdir). Formålet med FamilieForSK er å generere mer kunnskap om foreldrekonflikt, risikofaktorer assosiert med familiekonflikt og å studere hvilke psykologiske effekter foreldrekonflikt kan ha for barn og foreldre i Norge. FamilieForSK innhentet informasjon fra familietriader bestående av en mor, en far og ett felles barn som er 11 år. Ved å innhente informasjon fra både foreldre og barn vil det genereres informasjon om familierelasjoner fra ulike perspektiver. FamilieForSK innhentet data ved hjelp av kvantitative spørreskjemaer. Denne studien bygger på dette materialet. I datainnsamlingen benyttet FamilieForSK seg av flere instrumenter enn det som er benyttet og belyst i denne studien.

Deltakere til forskningsprosjektet ble rekruttert ved å sende invitasjonsbrev til familier som deltar i MoBa-undersøkelsen. Deltagere i denne undersøkelsen var allerede informert om at de kunne bli spurt om å delta i andre forskningsprosjekter med egne datainnsamlinger. Første gang deltakerne ble rekruttert var målgruppen for MoBa-undersøkelsen gravide kvinner i Norge. De ble rekruttert per brev i perioden 1999 frem til 2008. Invitasjon til fedre ble inkludert i dette informasjonsbrevet. Undersøkelsen har blitt godkjent av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK)

2.1.1 Innsamling av data

I alt ble 1500 familier fra MoBa-undersøkelsen invitert til å delta i FamilieForSK. Dette utvalget ble tilfeldig trukket fra en gruppe familier med barn født i 2004. Familiene møtte inklusjonskriteriet for studien hvis mor, far og felles barn bodde på samme bostedsadresse. Informasjon om formålet med forskningsprosjektet og samtykkeskjemaet ble sendt per post til familiene. Familietriaden (mor, far og barn) ble inkludert i forskningsprosjektet når begge foreldrene individuelt hadde skrevet under på et informert samtykke for seg selv og fokusbarnet som var 11 år. Når FamilieForSK mottok det skriftlige samtykket fra alle i triaden, fikk familien tilsendt tre spørreskjemaer, ett til hver deltager. Deltagerne ble oppmuntret til å svare på spørreskjemaet individuelt. Brevet med spørreskjemaene inneholdt også et informasjonsbrev til fokusbarnet, skrevet på et språk tilpasset barnets alder. I brevet ble barnet informert om at det var frivillig å delta i prosjektet,

og at han eller hun kunne trekke seg fra studien eller reservere seg fra å svare på spørsmål når som helst. FamilieForSK ble godkjent av REK (referansenummer: 2015/1373).

2.1.2 Ethiske betraktninger

Det foreliggende forskningsprosjektet innebærer ingen intervensjoner eller potensielt skadelige prosedyrer. Likevel har prosjektledelsen i FamilieForSk tatt viktige forhåndsregler med tanke på at det er barn som deltar i prosjektet. De nasjonale forskningsetiske komitéene (2016) definerer barn som en sårbar gruppe forskningsdeltakere. Dette ble tatt høyde for da barneskjemaet ble utviklet. Da det var tenkelig at spørsmål om foreldrekonflikt kunne oppleves som ubehagelig for noen barn, ble spørsmålene evaluert i en pilotstudie, med en gruppe barn på 11 år. Tilbakemelding fra pilot-studien ble brukt til å reformulere spørsmålene i barneskjemaet. Foreldrene ble i tillegg oppfordret til å informere barnet sitt om hans eller hennes rett til å ikke svare på spørsmål de opplevde som ubehagelige, og at barnet kunne trekke seg fra studien. Dette ble gjort for å sikre at barna ble ivaretatt på best mulig måte.

Det er også viktig å trekke frem at konflikt kan være en sår og ikke minst tabubelagt tematikk også for foreldrene. Dette spesielt med tanke på at noen av spørsmålene i spørreskjemaet målte bruk av fysisk aggresjon. Dette kan føles vanskelig å svare på for den som opplever at partnere utøver vold mot en, men det kan også tenkes at dette tabubelagt også for den som utøver volden. I FamilieForSk-studien var det også en rekke spørsmål som foreldrekonflikt, som ikke var av fysisk aggressiv karakter, men snarere beskrev andre aspekter ved foreldrekonflikter. Det kan tenkes at også beskrivelser av verbalt aggressive og fiendtlige konfliktsituasjoner kan sette i gang enkelte prosesser hos foreldrene. Det kan lede til at de stiller spørsmålstegn ved partneren og kanskje egen konfliktatferd, samt hvordan konflikter påvirker nettopp deres parforhold. Det kan tenkes at en slik bevisstgjøring om egen og partners konfliktatferd kan lede til et ønske om å endre dette, men det kan også tenkes at en bevisstgjørelse kan bekrefte negative tanker om partnerens konflikthåndtering og gi grunnlag for mer konflikt. Likevel fremstår det flere positive enn negative sider ved å gjennomføre denne studien. Mer kunnskap om foreldrekonflikt blant foreldre som lever sammen og hvilken effekt det kan ha for barn, er nødvendig for videre forskning og utvikling av hjelpetiltak for dem som er mest utsatte i denne gruppen.

2.1.3 Utvalg

Det endelige utvalget i denne studien bestod i alt av 364 familier. Mer spesifikt bestod barna av 191 jenter og 165 gutter. Av foreldrene i dette utvalget, oppga 326 (89,6%) av

mødrene og 319 (87,6%) av fedrene at de var gifte. Dette er noe høyere enn blant par i den generelle norske befolkningen hvor per 100 person i parforhold, er 73,1% gifte (Hægeland, 2015). Mødrene i dette utvalget hadde i gjennomsnitt 2,7 barn, inkludert fokusbarnet, mens fedrene hadde i gjennomsnitt 2,78 barn (inkludert fokusbarnet). Dette er i gjennomsnitt et barn mer enn i den generelle norske befolkningen (kvinner 1,73 og menn 1,56) (Andersen & Hoel, 2016).

Av foreldrene oppga 300 (82,4%) av mødrene og 238 (65,4%) av fedrene at de hadde en utdannelse utover videregående skole. Sammenlignet med den generelle norske populasjonen, hadde 35,6% kvinner og 28,7 % menn over 16 år en høyere utdannelse (høyere utdanning på > 4 år og <4 år inkludert i statistikken), noe som tyder på at dette utvalget er selektert mot en høyere utdanning (Holøien, Zachrisen, & Holseter, 2016). Foreldrenes inntekt rangerte mellom 150.000 kroner til over 500.000 kroner, hvor over halvparten av både mødrene og fedrene tjente over 400.000. Majoriteten av mødrene og fedrene hadde en fulltidjobb (se en mer utfyllende oversikt over den deskriptive statistikken i tabell 1 i vedlegg A).

2.2 Måleinstrument

2.2.1 Foreldreskjemaet

Conflicts and Problem-Solving Scales (CPS) (Kerig, 1996), ble benyttet for å måle foreldres konfliktstrategier. Den norske versjonen av CPS ble oversatt fra engelsk til norsk og tilbakeoversatt til engelsk av FHI, med hensikt å bruke det i FamilieForSK. CPS ble utviklet for å imøtekomme et behov i forskningslitteraturen for å måle ulike dimensjoner av foreldrekonflikt. CPS består av fem skalaer som måler ulike dimensjoner av foreldrekonflikt; frekvens, alvorlighetsgrad, evne til løse konflikt, effekten av konflikt, samt konfliktstiler. I denne studien vil kun skalaen for konfliktstiler bli benyttet.

CPS sin skala for konfliktstiler har 44 ledd, og hvert av dem skåres på en 4-punkts Likert-skala fra *aldri* (null) til *ofte* (tre). Den er utviklet for å fange opp hvor ofte det seneste året foreldrene har benyttet seg av de ulike konfliktstilene. Skalaen for foreldres konfliktstiler er basert på en seks-faktorstruktur som også er i teoretisk samsvar med de seks formene for konfliktstiler. De ulike konfliktstilene består av *samarbeid* (lytter til andres synspunkter), *unngåelse* (prøver å ignorere problemet, unngår å snakke om det), *utestengelse* (sitrer, nekter å snakke, "tier ihjel"), *fysisk aggresjon* (kaster gjenstander, smeller dører, ødelegger ting), *verbal aggresjon* (insisterer på sitt eget synspunkt), og *involvering av barn* (krangler foran barnet). En høy skåre indikerer et høyt nivå på konflikten. I det amerikanske utvalget til

Kerig (1996) ble reliabiliteten (den indre konsistens) vurdert og funnet adekvat for både mødre og fedre, med en Cronbach's alfa på mellom .70 til .87 for de seks faktorene. En test-retest tre måneder senere på det originale utvalget oppnådde akseptable alfa-verdier, som rangerte fra $\alpha=.53$ til $\alpha=.87$. I denne studien ble vi nødt til å modifisere den originale CPS-skalaen, en prosess som vil bli beskrevet senere. Denne kortversjonen av CPS oppnådde tilfredsstillende alfa-verdier for både mødre og fedre for faktorene *samarbeid*, *unngåelse*, *involvering av barn* og *verbal aggresjon* (fra $\alpha=.71$ til $\alpha=.77$), med unntak av mødrenes skåre på subskalaen for *samarbeid* ($\alpha.68$) (se vedlegg B, tabell 2).

2.2.2 Barneskjemaene

Children's Perception of Interparental Conflict Scale (CPIC) (Grych et al., 1992), er et spørreskjema basert på barns selvrapporing, utviklet for å måle hvordan barn opplever og fortolker foreldres konflikter. Denne studien benytter en norsk versjon av CPIC, oversatt og tilbakeoversatt til engelsk av FHI, med hensikt å bruke det i FamilieForSK. CPIC består av 51 spørsmål som skåres på en tre-punkt Likert-skala fra *usant* (en) til *sant* (tre). (Grych et al., 1992) fant i deres to utvalg at CPIC ladet på tre faktorer. I tre-faktorstrukturen består den første faktoren av 19 utsagn som måler egenskaper ved foreldrekonflikter (frekvens, intensitet og foreldres evne til å løse konflikter). Den andre faktoren omhandler barns følelse av redsel (redsel og mestring av konflikter "coping efficacy"), bestående av i alt 12 utsagn. Den tredje og siste faktoren består av utsagn om barnets skyldfølelse knyttet til konflikten konflikt (skyldfølelse og barnerelaterte konflikter), bestående av i alt 9 utsagn. Da denne studien har barns følelse av redsel og skyld som avhengig variabler, er kun de to faktorene fra CPIC inkludert. En høy skåre her indikerer at barnet opplever høyere nivå av redsel og skyld når foreldre er i konflikt.

CPIC har vist seg å ha en tilfredsstillende indre konsistens i tidligere studier (Bickham & Fiese, 1997; Grych et al., 1992; Moura, dos Santos, Rocha, & Matos, 2010), $\alpha = .79$ til $\alpha=.88$ for faktoren for redsel og $\alpha=.76$ til $\alpha=.85$ for faktoren for skyldfølelse. En test-retest utført av Grych et al. (1992) etter to uker, viste at alfaen for redsel var på $\alpha = .68$, og alfaen for skyldfølelse var på $\alpha.76$. Faktoren for redsel var noe lavere enn den konvensjonelle grensen på $\alpha = .70$ (DeVellis, 2016). For denne studien lå alfa-verdien for skyldfølelse på $\alpha = .63$, altså under den konvensjonelle grensen og indikerer en lav indre konsistens. Ved en nærmere undersøkelse ble det avdekket at to av spørsmålene som var reversert, korrelerte lavt med resterende spørsmål ($>.180$). Videre viste oversikten over "if item deleted", at den indre konsistensen ville bedres betraktelig hvis de reverserte spørsmålene ble fjernet. Det ble derfor

vurdert som hensiktsmessig å fjerne disse fra skyldfølelsesfaktoren. Selv om alfa-verdien for redsel kom over den konvensjonelle grensen ($\alpha = .73$), ble de også her fjernet to spørsmål som var reversert, og som ifølge oversikten over "if item deleted" trakk ned verdien på den indre konsistensen. For de modererte faktorskalaene var Cronbachs alfa for redsel (med 10 spørsmål) på $\alpha = .83$ og for skyldfølelse (med 7 spørsmål) $\alpha = .82$. De modererte faktorskalaene for redsel og skyldfølelse var ellers like de originale faktorstrukturene (se vedlegg C for CPIC spørsmål benyttet i dette studien).

The Parental Environmental Questionnaire (PEQ) (Elkins, McGue, & Iacono, 1997) ble benyttet for å måle kvaliteten på foreldre-barn forholdet. PEQ består av to versjoner, en tilpasset mor-barn dyaden og en far-barn dyaden. Spørreskjemaet måler hvordan barnet opplever sitt forhold til hver av foreldrene sine. Det er også et tilsvarende spørreskjema til foreldrene om deres forhold til barnet. Den originale versjonen av PEQ inneholder 42 spørsmål, og utsagnene måler fem aspekter ved foreldre-barn forholdet; *konflikt, foreldres involvering, hensyn til foreldre, hensyn til barn, og struktur*. Instrumentet er i sin helhet ment å måle foreldre-barn forholdet på to overordnede dimensjoner, 1) nærhet og varme, og 2) kontroll og konflikt.

I denne studien ble en kortversjon PEQ benyttet, som var modifisert og oversatt fra engelsk til norsk og tilbakeoversatt til engelsk av FHI. Dette med hensikt å bruke det i FamilieForSK-prosjektet. Som i den originale PEQ-skalaen, ble spørsmålene skåret på en fire-punkt Likert-skala fra *helt feil* (en) til *helt riktig* (fire). Den modifiserte skalaen av PEQ bestod av 9 spørsmål fra delskalen *konflikt (moren min og jeg krangler ofte)* og tre fra delskalaen *hensyn til barnet (jeg vet at faren min elsker meg)*. I alt består skalaen av 12 utsagn (se vedlegg E for skalaen med spørsmål benyttet i denne studien).

I studiene til Elkins et al. (1997) oppnådde den originale versjonen av *PEQ* en høy indre konsistens, med en Cronbach's alfa på $\alpha = .74$ for *konflikt* og $\alpha = .83$ for *hensyn til barnet*. Da den modifiserte skalaen kun inneholder 12 spørsmål, ble det besluttet å lage en totalskåre for hele skalaen. Dette ble gjort ved å snu skåringen på de tre spørsmål fra skalaen *hensyn til barnet*, fra at en høy skåre som indikerte varme og nærhet i dyaden, til at en lav skåre som indikerte et varmt og nært forhold. En høy totalskåre på hele skalaen indikerer at barnet opplever at de har et konfliktfylt, lite nært og lite varmt forhold til sine foreldre. I dette utvalget ble alfa-verdien på barns skåre på mor $\alpha = .82$, og på barns skåre på far $\alpha = .81$, som er høyere enn det konvensjonelle nivået på $\alpha = .70$ (DeVellis, 2016).

I denne studien har barna svart på to identiske selvrapporteringskjemaer om deres forhold til hver av foreldrene. Det viste seg å være hensiktsmessig å lage en skåre for både

mor og far for PEQ som inkluderte barnas responser på forholdet sitt til både mor og far. Dette ble gjort ved å lage en sumskåre av skåren på forholdet til mor og far, for så å inkludere den av foreldrene som barnet skåret høyest i en felles variabel på foreldre-barn forholdet.

2.3 Statistiske analyser

De kvantitative analysene av datamaterialet ble gjennomført i IBM SPSS, versjon 24 og Mplus, versjon 6.1.

Innledningsvis ble det utført preliminare analyser for å undersøke om antagelsene vedrørende normalitet, linearitet og homoscedasitet i datamaterialer var oppfylt. Dette ble gjort ved å se på deskriptive statistikk (gjennomsnitt og standardavvik), samt mål for skjevhet (skewness), kurtose (kurtosis) og uteliggere. Kolmogrov-Smirnov og Shapiro-Wilk-test ble også inkludert for å teste normalitet. En t-test for uavhengige utvalg (independent samples t-test) ble benyttet for å undersøke om det var signifikante forskjeller mellom mødres og fedres skårer på konfliktstiler. Det ble også gjennomført t-tester for å avdekke om det var signifikante forskjeller mellom jenters og gutters skåre på CPIC (redsel og skyldfølelse), og PEQ (kvaliteten på foreldre-barn forhold). Samvariasjonen mellom skårene på de ulike instrumentene ble undersøkt ved å benytte Pearson produkt-moment korrelasjonskoeffisient (r). Korrelasjonene ble vurdert som svake ($r=.10$ til $.29$), moderate ($r=.30$ til $.49$) eller sterke ($r=.50$ til 1.0), i henhold til Cohen's klassifisering (1988). Signifikansnivået ble vurdert som statistisk signifikant ved $p < .05$, etter anbefalinger av Fisher (1925). Manglende data (missing data) ble gjennomgående i SPSS og håndtert ved hjelp av parvis eksklusjon (*exclude case pairwise*).

Det ble utført en lineær regresjonsanalyse for å undersøke om de enkelte konfliktstilene hver for seg hadde en sammenheng med redsel og skyldfølelse separat. Videre ble det undersøkt om kvaliteten på foreldre-barn forholdet (PEQ) ville redusere eller fjerne den direkte effekten av de ulike konfliktstilene på barns redsel og skyldfølelse. I denne studien ble det gjort ved å følge Baron og Kenny (1986) firestegs prosedyre for å undersøke om det er en forutsetning for en medieringseffekt. Baron og Kenny (1986) firestegs prosedyre er som følger; I prosedyrens først steg må en se en sammenheng mellom de uavhengige variablene (konfliktstiler) og de avhengige variablene (barns redsel og skyldfølelse), dernest tilsier steg to at det må være en sammenheng mellom de uavhengige variablene (konfliktstiler) og mediatoren (PEQ). Prosedyrens tredje steg undersøker en sammenheng mellom mediatoren og de avhengige variablene (barns redsel og skyldfølelse). I det fjerde steget blir det undersøkt om mediatoren (PEQ) har en medieringseffekt på sammenhengen

mellom den uavhengige variabelen (konfliktstiler) og den avhengige (redsel og skyldfølelse). I denne studien ble henholdsvis de første tre ledene i prosedyren undersøkt ved hjelp av bivariat lineære regresjonsanalysen, mens det siste leddet i prosedyren undersøkt ved hjelp av en hieratisk regresjonsanalyse. Hvis den direkte effekten ble redusert mellom den uavhengige variabelen og den avhengige i det fjerde steget, ble vil den bli indirekte signifikanstestet gjennom Sobels test og ved Bootstrapping. Dette ble gjort ved hjelp av SPSS-makronen *Indirect.sbs* (Preacher & Hayes, 2008). Baron og Kenny (1986) prinsipper for medieringseffekt ble benyttet for å vurdere om effekten kunne beskrives som enten full eller delvis mediering.

2.3.1 Faktoranalyse

CPS har ikke tidligere blitt benyttet på et norsk utvalg, og det ble derfor besluttet å gjennomføre en eksplorerende faktoranalyse (EFA) for å undersøke om Kerig (1996) originale faktorstruktur lot seg gjenskape i dette utvalget. Analysen er dessuten basert på en felles foreldreskåre på CPS, og det var derfor nødvendig å undersøke om faktorene var like hos både mødre og fedrene.

Innledningsvis ble en ”principal axis factoring” utført for å undersøke faktorstrukturen til CPS for mødre og fedre separat. Det ble benyttet en oblikk rotasjon, da det ble antatt at faktorene korrelerer med hverandre (Kerig, 1996). Faktorladninger på +/- .40 eller høyere ble inkludert i faktorstrukturen. Faktorene for *fysisk aggresjon og utestengelse* lot seg ikke reprodusere da variansen var for lav i den første faktoren (en majoritet av mødre og fedre hadde angitt svarsalternativet «aldri» her), og variablene i *utestengelse* oppnådde ikke en tydelig faktorstruktur fordi flere av spørsmål ladet like sterk på andre faktorer. Det ble besluttet å fjerne disse to faktorene i videre analyser. Faktorstrukturen artet seg noe forskjellig hos mødre og fedrene, noe som gjorde det vanskelig å sammenligne de to analysene. Basert på EFA var det ikke mulig å reprodusere den originale seksfaktorstrukturen til Kerig (1996), og det var heller ikke en tilfredsstillende modell som passet begge gruppene (både mødre og fedre).

Det ble besluttet å utarbeide en moderert kortskala med de resterende fire faktorene. Det var ønskelig å beholde den originale faktorstrukturen til Kerig (1996), med de originale spørsmålene til de opprinnelige faktorene. Ut i fra dette, ble det undersøkt hvilke spørsmål som hadde en høy faktorladning hos både mor og far. Det ble utført analyser av de resterende fire faktorene basert på estimeringen av indre konsistens (Cronbach's alfa), og avslutningsvis ble modelltilpasningen vurdert etter en konfirmerende faktoranalyse i statistikkprogrammet Mplus, versjon 7.1.1. Den endelige utarbeidede kortskalaen bestod i alt av fire faktorer med

fire spørsmål per faktor. I kortversjonen av CPS ble manglende verdier ("missing"-verdier) på forhånd erstattet ved bruk av «Expectancy maximation»-metoden i SPSS. De av respondentene med tre eller færre manglende verdier per fullskala (som inkluderte alle fire faktorene), fikk erstattet manglende-verdier, mens de med flere enn tre manglende-verdier på de resterende 16 CPS-spørsmålene, ble ekskludert.

Originalversjonen av CPS, og tilsvarende den modifiserte kortversjonen som ble brukt i denne studien, hadde kun fire svarkategorier per spørsmål, og svarkategoriene ble i Mplus definert som kategoriske. Dette innebar i praksis at målenivået på det enkelte spørsmål ble definert til å være på ordinalnivå, noe som støttes av at svarkategoriene på hvert spørsmål var som følger: "aldri", "sjelden", "noen ganger" og "ofte". Fordelingen viste seg i tillegg å være venstreskjev på de destruktive konfliktspørsmålene og (ekstremt) høyreskjev på de konstruktive konfliktspørsmålene, noe som betydde at foreldrene i stor grad svarte *aldri* på mange av spørsmålene. Det å definere at data er målt på ordinalnivå, gir en mer pålitelig modelltilpasning og bedre estimat på faktorladninger og kovarians mellom faktorene (Bryne, 2012).

Den foreslåtte faktormodellen ble undersøkt i en såkalt multigruppe konfirmatorisk faktoranalyse (Multigroup Confirmatory Factor Analysis; MGCFA). Dette ble gjort for å undersøke om modellen ga en like god tilpasning for både mødre og fedre. Prosessen som ble benyttet her kan også bli kalt invarianstesting, og dette begrepet vil brukes heretter. Invarianstesting ble gjennomført for å kunne vurdere om begrepene som måles var tilsvarende hverandre, som i dette tilfellet vil si om de var invariant i gruppene av mødre og fedre som ble sammenlignet (Byrne, 2013). Manglende invarians innebærer at faktorene (begrepene) som er målt er forskjellige hos mødrene og fedrene, noe som ville betydd at en ikke kan sammenligne de to gruppene med hensyn til hvordan faktorene relaterer seg til andre mål, og at det heller ikke er mulig å sammenligne sumskårene på faktorene mellom mødre og fedre. Målingsinvarians er følgelig en forutsetning for å kunne sammenligne mødrene og fedrene i samme modell i den modifiserte utgaven av CPS.

I denne studien ble to ulike modeller testet og sammenlignet; en "unconstrained"-modell (ubegrenset modell), der faktorstrukturen er lik, med der de ustandardiserte. Det vil si den forventede skåren på det enkelte spørsmål når skåren på faktoren er lik null. faktorladningene er forskjellige for mødre og fedre, og en "constrained"-modell (begrenset modell), der både faktorstrukturen og faktorladningene er lik for de to gruppene. For å kunne sammenligne CPS med barnevariablene PEQ og CPIC i denne studien, var det en forutsetning at "constrained"-modellen var invariant. Videre, for å kunne sammenligne sumskårene på den

enkelte CPS-faktoren, var det en forutsetning at konstantleddet (interceptet) skulle være invariant i de to gruppene. Det vil si den forventede skåren på det enkelte spørsmål når skåren på faktoren er lik null. Da variablene i studien ble definert som kategoriske, brukes begrepet terskelverdi i Mplus. I praksis vil dette innebære det samme som et intercept (konstantledd). Dette kravet til invarians blir vanligvis testet etter testing av invarians i faktorstruktur og faktorladninger. I dette tilfellet ble det derimot inkludert allerede fra starten av, noe som var nødvendig for at modellestimeringen skulle konvergere. Dermed ble ikke invarians i terskelverdi inkludert i et separat trinn, men den ble etablert fra starten av.

Grad av tilpasning mellom modellen og datamaterialet ble evaluert med *kji*-kvadrat-verdien, og «root mean square error of approximation» (RMSEA) og «comparative fit index» (CFI). Hu og Bentler (1999) angir at RMSEA under .06 og CFI over .95 indikerer svært god modelltilpasning. RMSEA under .08 og CFI over .90 er ansett som akseptable verdier. De opprinnelige målene for invarianstest mellom grupper i en modell er tradisjonelt målt ved å undersøke om endring i *kji*-kvadrat-verdien øker signifikant når krav til invarians ble innført. Da *kji*-kvadrat-verdien er sensitiv med tanke på utvalgsstørrelsen og basert på stimuleringsstider, har Chen (2007) anbefalt følgende grenseverdier for store utvalg ($N > 300$): en økning i RMSEA som er mindre enn .015 og som er supplementært med en nedgang i CFI som er mindre enn .01 indikere at gruppene er invariante.

3. Resultat

3.1 Deskriptiv statistikk

Deskriptive statistikk (gjennomsnitt, standardavvik, og mål på skjevhet og kurtose) for foreldrevariablene (uavhengigvariabel) er presentert i tabell 1. I tabell 2 er barnevariablene presentert, både den medierende variabelen (foreldre-barn forhold) og de avhengige variablene (redsel og skyldfølelse).

Tabell 1.

Deskriptiv statistikk for foreldrevariablene.

Variabler	N	M	SD	Bredde		Skjevhet	Kurtose
				Potensiell	Faktisk		
Samarbeid	362*	11.19**	1.12	0-12	3-12	-2.06	6.99
Unngåelse	364*	7.21**	2.25	0-12	0-12	-0.29	0.31
Involvering av barna	364*	2.92**	1.78	0-12	0-8	0.46	-0.07
Verbal aggresjon	364*	6.38**	2.18	0-12	0-12	-0.19	0.10

*Variasjonen i N skyldes at ikke alle deltagere har svart på alle spørsmål.

***Dette er en foreldreskåre, basert på den personen som skåret høyest på hvert spørsmål av foreldreparet.*

Resultatene fra de preliminare analysene av foreldrenes konfliktstiler tyder på at variablene under kategorien destruktive konfliktstiler (*unngåelse, involvering av barn, og verbal aggresjon*) var tilnærmet normalfordelte. For de destruktive konfliktstilene, tydet analysen på at skårene grupperte seg mer mot den nedre enden av skalaen som betegnes som positiv skjevhet. Analysene av de foreliggende tre variablene tydet på at dette ikke var tilfellet her. Analysene av variabelen *samarbeid* (konstruktiv konfliktstilen) tydet på at skårene her var noe skjevfordelte, og at det kunne være brudd på antagelsen om normalitet. Hvordan det ble håndtert vil bli beskrevet under.

Tabell 2.

Deskriptiv statistikk for barnevariablene.

Variabler	N	M	SD	Bredde		Skjevhet	Kurtose
				Potensiell	Faktisk		
Redsel	305*	13.47	3.76	10-30	10-26	1.39	1.46
Skyldfølelse	325*	7.40	1.18	7-21	7-14	3.64	13.87
PEQ	355*	16.89**	4.36	12-48	12-36	0.13	1.79

**Variasjonen i N skyldes at ikke alle deltagere har svart på alle spørsmål.*

*** Variabel PEQ er barnets verstingskåre av mor og far, basert på den forelderen barnet skåret høyest for hvert spørsmål.*

Resultatet fra de preliminare analysene for barnevariablene tyder på at redsel og skyldfølelse hadde en betydelig høyere positiv verdi på skjevhet, enn PEQ. Kurtose-verdiene indikerer at distribusjonen av skårene for alle barnevariablene tenderte å ha en bratt kurve heller enn at de var flate. Dette gjaldt spesielt for skyldfølelse. Undersøkelse av histogrammene, «normal q-q plots» og «detrended q-q plots» for foreldrevariabelen *samarbeid* og barnevariablene, tyder på at det var brudd på antagelsen om normalitet for både foreldre- og barnevariablene her. Denne antagelsen ble bekreftet ved støtte av Kolmogorov-Smirnov og Shapiro-Wilk-test, som ble statistisk signifikant ($p < .000$). Det ble likevel besluttet å ikke transformere disse variablene, da en slik skjevhet synes å ha større betydning for små utvalg enn større (Field, 2013; Tabachnick & Fidell, 2007). Dessuten er det grunn til å tro at i større utvalg ($N > 100$), så vil testene for statistisk signifikans være robuste mot brudd på normalfordeling (Howitt & Cramer, 2008). Videre kan det tenkes at i et ikke-klinisk utvalg som dette, er det naturlig at skårene på for eksempel samarbeid mellom foreldre er høye og barns skårer på skyldfølelse kan være lave.

En t-test for uavhengig utvalg ble utført for å sammenligne mødrenes og fedrenes

skårer på CPS. Det var ingen signifikant forskjell på gjennomsnittsskåren for konfliktstilen *samarbeid* mellom mødre og fedre. For de resterende skårene på konfliktstilene i CPS (*unngåelse, involvering av barn og verbal aggresjon*) var det signifikante forskjeller på gjennomsnittsskårene for foreldrene. Analysene tydet på at mødre i gjennomsnitt skåret høyere på variablene *involvering av barn* og *verbal aggresjon*, mens fedrene i gjennomsnitt skåret høyest på variabelen for *unngåelse*. Det ble ikke avdekket noen signifikante forskjeller på skårene mellom jentene og guttene i utvalget av barn på verken redsel, skyldfølelse eller PEQ. Det ble også undersøkt om det var en forskjell på barnas skåre på mødre og fedre i PEQ, og det fremkom ingen signifikant forskjell mellom skåren på mødre og fedre. Dette tyder på at barna i utvalget opplever at kvaliteten på forholdet til begge foreldrene tilnærmet likt (se vedlegg E for t-test tabeller 3-5).

3. 2 Faktoranalyse

I denne studien ble det utarbeidet en kortversjon av CPS, basert på en fire-faktorstruktur med fire spørsmål per faktor. Resultatene av modelltestingen er vist i tabell 6 i vedlegg F. RMSEA- og CFI-verdiene oppnådde tilfredsstillende verdier. Forskjellen mellom den ubegrensede og den begrensende modellen var liten, og endringene i RMSEA og CFI falt innenfor kravet om målvarians mellom gruppene. Dette tyder på at firefaktor modellen er lik for både mødre og fedrene. Da kravet til invarians i terskelverdien er lagt i den første modellen (ubegrenset), og siden denne modellen gav en god tilpasning til dataene, ble det konkludert med at invarians i terskelverdien også er oppnådd. Den endelige kortskalaen av CPS, basert på fire faktorer og fire spørsmål under hver faktor, tyder på å være en god modell tilpasset både mødre og fedre i dette utvalget. De standardiserte faktorladningen for mødre og fedrene er presentert i tabell 7, samt korrelasjoner mellom faktorene i tabell 8, begge i vedlegg F. Oversikt over den modifiserte kortskalaen av CPS med faktorer og spørsmål, er presentert i vedlegg G.

3.3 Sammenhenger mellom foreldres konfliktstiler og barns opplevelse i form av redsel og skyldfølelse

3.3.1 Korrelasjonsanalyse

Den fullstendige korrelasjonen mellom alle variablene som inngår i denne studien er gjengitt i tabell 3.

Tabell 3.

Korrelasjonsmatrisen over alle variablene som inngår i denne studien (N= 303-364).

Variabler	1	2	3	4	5	6	7
1.Samarbeid	-						
2.Unngåelse	-.178**	-					
3. Involvering av barna	-.198**	.170**	-				
4.Verbal aggresjon	-.118*	.187**	.467**	-			
5.PEQ	-.036	.060	.145**	.225**	-		
6.Redsel	-.130*	.031	.258**	.169**	.328**	-	
7.Skyldfølelse	-.027	-.070	.178**	.132*	.343**	.267**	-

*p <.05, **p <.001

Variabelen for *samarbeid* viste en svak negativ sammenheng med de destruktive konfliktstilene (*unngåelse*, *involvering av barn* og *verbal aggresjon*) og med barns redsel. Dette indikerer at der foreldre samarbeider, vil skåren på destruktive konfliktstiler og barns skåre på redsel være lavere. Som antatt var det en svak til moderat positiv sammenheng mellom de destruktive konfliktstilene. Barnas skåre på redsel og skyldfølelse, og på mediatoren PEQ, hadde en svak positiv sammenheng med konfliktstilene *involvering av barn* og *verbal aggresjon*. Det vil si at jo høyere foreldrene skårer på *involvering av barn* og *verbal aggresjon*, jo høyere skårer barnet på redsel, skyldfølelse, og på negativ foreldre-barn relasjon (PEQ). Det var en moderat positiv sammenheng mellom mediatoren PEQ og variablene redsel og skyldfølelse, noe som indikerer at en høyere skåre på PEQ hadde sammenheng med en høyere skåre på redsel og skyldfølelse.

3.3.2 Bivariat lineære regresjonsanalyser

En bivariat lineær regresjonsanalyse ble benyttet for å undersøke styrken (β) og andelen forklart varians (R^2) for sammenhengen mellom de ulike konfliktstilene (uavhengig variabler) og barns opplevelse av redsel og skyld (avhengige variabler). Da konfliktstilene kan kategoriseres som enten konstruktive eller destruktive, ble det besluttet å inkludere de destruktive konfliktstilene i en analysemodell og de konstruktive i en annen. Resultatet viste at for analysemodellen for de destruktive konfliktstilene og redsel var modellen i sin helhet en signifikant, men det var kun konfliktstilen *involvering av barn* som signifikant bidro forklart varians til modellen. Videre var sammenhengen mellom *involvering av barn* og redsel signifikant, men svak. Retningen på sammenhengen var som forventet, at ved høy rapportering av foreldrene om at de involverte barn i sine konflikter, dess høyere skåret barnet på redsel. Modellen i sin helhet (med alle tre konfliktstilene) forklarte 7 % variansen. Sammenhengen mellom *samarbeid* (den konstruktive konfliktstilen) og redsel, ble også

signifikant med 1.7% forklart varians. Retningen på sammenhengen tyder på at høyere nivå av *samarbeid* rapportert av foreldrene hadde sammenheng med lavere nivå av redsel hos barna. Sammenhengen kan kun bli betraktet som svak. Sammenhengen mellom de destruktive konfliktstilene og skyldfølelse hos barn, ble også signifikant, men her bidro både *unngåelse* og *involvering av barn* signifikant til forklart varians i modellen. Dette tyder på at når foreldre rapporterer høy forekomst av både *unngåelse* og *barneinvolvering*, skårer barn høyere på skyldfølelse. Modellen i sin helhet (med alle destruktive konfliktstiler) forklarte 4.7 % av variansen. Det ble derimot ikke funnet noe signifikante sammenhenger mellom *samarbeid* og skyldfølelse.

Tabell 4.

Resultater fra lineære regresjonsanalyser (N=362-364)

	Redsel		Skyldfølelse	
	β	Sig.	β	Sig.
Unngåelse	-.025	.713	-.112	.046
Verbal aggresjon	.065	.303	.078	.210
Involvering av barn	.231	.001	.160	.010
Samarbeid	-.130	.05	-.027	.631

3.3.3 Medieringseffekt av kvaliteten på foreldre-barn forholdet

I denne studien ble medieringsanalyser benyttet til å undersøke om PEQ (kvaliteten på foreldre-barn forholdet) hadde en medierende effekt på sammenhengen mellom foreldres konfliktstiler (*samarbeid*, *unngåelse*, *involvering av barn*, og *verbal aggresjon*) og barns redsel og skyld i foreldrekonflikter. Denne studien har fulgt Baron og Kenny (1986) firestegs prosedyre for å undersøke om det er en forutsetning for en medieringseffekt. Det ble kun funnet signifikante sammenhenger mellom *involvering av barn* og redsel og skyldfølelse for alle tre innledende steg i prosedyren. Det ble ikke funnet noen sammenhenger for de resterende variablene, og disse ble derfor utelukket for videre medieringsanalyser. Regresjonsanalysene er vist i tabell 4. Det ble i alt gjennomført to medieringsanalyser, hvor det ble gjort to separate analyser for redsel og skyldfølelse, som en del av det fjerde og siste steget i Baron og Kenny (1986) prosedyre for å undersøke medieringseffekt. Den indirekte effekten av kvaliteten på foreldre-barn forholdet (PEQ) på både barns redsel og skyldfølelse er presentert i tabell 5 og 6.

Tabell 5. Modell 1: Effekten av konfliktstiler på redsel uten mediator, modell 2: effekten av konfliktstiler på redsel med mediator (PEQ).

Variabel	Modell 1		Modell 2	
	b (se)	β	b (se)	β
Involvering av barna	.544 (.199)**	.258**	.429 (.117)**	.204**
PEQ			.257 (.052)**	.273**
R_2	.067		.138	
Indirekte effekt			(.448 x .257) =.115*	(.200 x .273) =.054*

$p < .01^*$, $p < .001^{**}$.

Det viste seg at sammenhengen mellom *involvering av barn* og redsel ble redusert noe fra første til andre modell, altså da det ble kontrollert for PEQ. Denne reduksjonen støtter antagelsen om at PEQ har en delvis medierende effekt på sammenhengen mellom *involvering av barn* og redsel (tabell 5). Den indirekte effekten av PEQ viste seg å være signifikant.

Tabell 6. Modell 2: Effekten av konfliktstiler på skyldfølelse uten mediator, modell 2: effekten av konfliktstiler på skyldfølelse med mediator (PEQ).

Variabel	Modell 1		Modell 2	
	b (se)	β	b (se)	β
Involvering av barna	.118(.037)**	.178**	.080(.036)*	.121*
PEQ			.085(.016)***	.286***
R_2	.032		.110	
Indirekte effekt			(.541 x .085) =.042**	(.221 x .286) =.006**

$p < .05^*$, $p < .01^{**}$, $p < .001^{***}$.

I henhold til studiens tredje hypotese, viste det seg at PEQ kun hadde en delvis medieringseffekt på sammenhengen mellom *involvering av barn* og skyldfølelse. Modellen ble signifikant, og sammenhengen mellom den uavhengige variabelen og den avhengige ble noe redusert (tabell 6). Den indirekte effekten av PEQ viste seg også her å være signifikant.

4. Diskusjon

Hovedmålet med denne studien var å undersøke sammenhengen mellom ulike konfliktstiler foreldre benytter seg av, og barns opplevelse av redsel og skyld knyttet til foreldrekonflikten. Det ble benyttet i alt fire ulike variabler som mål på konfliktstiler; *unngåelse*, *involvering av*

barn, verbal aggresjon (destruktive konfliktstiler) og *samarbeid* (konstruktiv konfliktstil). Det ble antatt at høy forekomst av destruktive konfliktstiler ville ha en positiv sammenheng med økt forekomst av redsel og skyldfølelse hos barn, mens det ville være en negativ sammenheng mellom økt forekomst av konstruktiv konfliktstil og barnas redsel og skyldfølelse. Videre ble det undersøkt om kvaliteten på foreldre-barn forholdet hadde en delvis medieringseffekt på sammenhengen mellom konfliktstiler og barns opplevelse av redsel og skyld.

I tråd med Grych og Fincham (1990) kognitive-kontekstuelle teori og hypotesene i denne oppgaven, peker denne studien på en positiv sammenheng mellom konfliktstilen *involvering av barn* og barns opplevelse av redsel og skyld, samt en negativ sammenheng mellom at foreldre samarbeider og barns redsel. Det betyr at jo mer foreldre involverer barna i konflikten, desto større sannsynlighet er det for at barna opplever redsel og skyld. Det er også sannsynlig at barn opplever mindre redsel når foreldrene samarbeider godt. Det må likevel poengteres at disse sammenhengene var svake.

4.1 Sammenhengen mellom foreldres konfliktstiler og barns fortolkninger

4.1.1 Destruktive konfliktstiler og barns opplevelse av redsel

Studiens første hypotese om at høy grad av *involvering av barn* i konflikten ville føre til høyt nivå av redsel hos barn, ble støttet. Med andre ord tyder studien på at barn fortolker og opplever det som en trussel at de blir involvert i foreldrekonflikten. Fra tidligere studier er det funnet sammenhenger mellom foreldrekonflikter og redsel hos barn ved å undersøke om barns vurderinger av trusselnivå og andre fortolkninger av foreldrekonflikter har en medierende effekt på barns internaliserende og eksternaliserende vansker (DeBoard-Lucas et al., 2010; Grych et al., 1992). Denne studien utfyller tidligere studier ved at den undersøker den direkte sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns fortolkninger av konflikter, istedenfor som kun et ledd i modellen. Videre har denne studien benyttet seg av ulike konfliktstiler for å undersøke hvordan disse påvirker barns opplevelse av konflikten. Det at denne studien eksplisitt har definert de ulike aspektene ved foreldrekonflikt som kan være med å påvirke barns frykt og andre negative fortolkninger, kan ha betydning for videre forskning. Barns redsel og negative fortolkninger av foreldrekonflikt kan påvirke barnets trivsel og psykiske helse på lengre sikt. Det er således viktig å forstå mer spesifikt hvilke aspekter ved konfliktstilene som gjør at barn opplever den som en trussel eller opplever skyld. I denne studien ble det imidlertid ikke funnet sammenhenger mellom foreldres

rapporterte *unngåelse* og *verbal aggresjon*, og barns opplevelse av redsel. Mulige årsaker til dette vil bli diskutert nærmere.

Generelt er det mye som tilsier at de fleste foreldre ønsker å skjerme og ikke involvere barna sine i konflikter med partneren (Cummings & Davies, 2002). Det er likevel funn som tyder på at høykonfliktpar kan ha problemer med å tilsidesette konflikten selv når barn kan være tilstede (Erel & Burman, 1995; Fauber et al., 1990; Kerig, 1996), samt at triangulering (involvere barnet i konflikt med partneren) er en form for konfliktstil noen foreldre benytter i konflikt med partneren (Buehler et al., 1997). Begge forholdene beskriver barnets tilstedeværelse og involvering i foreldrekonflikter, og som i stor grad kan relateres til konfliktstilen involvering av barn. I henhold til denne studien vil aktive og passive aspekter ved foreldres involvering av barn i konfliktene bli drøftet. I variabelen *involvering av barn* kan to av spørsmålene tolkes som et mål på at foreldre aktivt involverer barnet i konflikten. De to spørsmålene som falt under den kategorien lyder som følger ”*involvere barnet vårt i krangelen*” og ”*betro seg til barnet om problemer med den andre*”. Innholdet i disse spørsmålene representerer det som i litteraturen ofte blir betegnet som triangulering (Buehler et al., 1997). Foreldre som skårer høyt på de spørsmålene kan for eksempel prøve å få barnet til å ta parti med en selv mot partneren i konflikter. De resterende to spørsmålene i variabelen, ”*krangler foran barnet*” og ”*krangler når barnet muligens kan overhøre*”, beskriver foreldre som på et passivt vis involverer barn i sine konflikter. Dette kan enten skje ved at foreldrene kan starte eller fortsette krangelen sin på tross av at barna er tilstede eller i liten grad vet om barna kan overhøre deres konflikter.

Resultatene fra denne studien tyder på at majoriteten av foreldrene opplevde at de i liten grad involverte barna sine i konflikter med partneren. Dette kan tyde på at selv om foreldrenes antok at de i liten grad involverte barna i sine konflikter, så vurderte likevel barna dette som en truende hendelse. Funnet understreker barns sensitivitet og barns forutsetninger til å nyansere hendelser som for voksne kan fremstå som mindre stressende. At barn opplever redsel ved å bli involvert i foreldrenes konflikter kan muligens forklares med barns følelse av stress ved direkte eksponering for foreldrekonflikt (Grych & Fincham, 1993). Et økt stressnivå kan lede til at barn kan få problemer med selvregulering av emosjonelle og fysiologiske responser (Cummings & Davies, 1994; Cummings & Davies, 2011), selv om man vil anta at det er en variasjon blant barn i hva de opplever som truende ved foreldrekonflikt (Grych & Fincham, 1990). Barn kan således oppleve det å bli involvert i konflikten, enten aktivt eller passivt, som en trussel av flere grunner. Eksempelvis kan barnet stå i et lojalitetsdilemma ovenfor en av foreldrene hvis de blir trukket inn i konflikten. Dette

kan gjøre dem redd for at de har sviktet den andre forelderen. Barn kan også føle seg fanget i midten av en konflikt uten at de kan gjøre noe for å stoppe det (Buchanan, Maccoby, & Dornbusch, 1991; Grych & Fincham, 1990), noe som i følge den kognitive- kontekstuelle teorien kan resulterer i at barn på senere tidspunkt kan bli redde for at konflikten skal eskalere eller for at de skal bli involvert i fremtidige konflikter mellom foreldrene (Grych & Fincham, 1990). Det kan tenkes at hvis barn er passivt involvert eller vitne til foreldrekonflikter, kan gi barnet en følelse av å ikke blir sett eller hørt av foreldrene (Erel & Burman, 1995; Fauber et al., 1990), noe som kan oppleves som skremmende for barnet og føre til økt forekomst av redsel hos barnet når konflikt situasjoner mellom foreldre oppstår (Grych & Fincham, 1990; Grych, Harold, & Miles, 2003). Et annet aspekt ved den kognitive- kontekstuelle teorien er at barn kan fortolke foreldrekonflikten som en fysisk trussel og bli redde for at de selv eller en av foreldrene skal komme til skade (Grych & Fincham, 1990). I dette utvalget rapporterte foreldrene at de ikke benyttet *fysisk aggresjon* i konflikt med partneren, så det er lite sannsynlig at barna har opplevd at foreldrene er fysisk aggressive. På en annen side er det ikke utenkelig at noen barn kan fortolke foreldres atferd og affekt som en fysisk trussel, selv om de ikke har vært vite til *fysisk aggresjon* eller vold mellom foreldrene før. Avslutningsvis er det sentralt å trekke frem at barn som blir dratt inn i foreldres konflikter kan se eller høre noe som de opplever som et tegn på at foreldrene vil gå fra hverandre, og at de derfor frykter at familien kan gå i oppløsning (Grych & Fincham, 1990).

Studiens hypotese om at konfliktstilene *unngåelse* og *verbal aggresjon* ville ha en unik sammenheng med barns opplevelse av redsel, ble ikke støttet. I forskningslitteraturen er det derimot funnet positive sammenhenger mellom *verbal aggresjon* og *unngåelse* hos foreldre og barns internaliserende og eksternaliserende vansker (Buehler et al., 1997; Sturge-Apple, Davies, & Cummings, 2006). At det ikke ble funnet noen sammenhenger mellom *unngåelse* og barns redsel, eller *verbal aggresjon* og barns redsel i denne studien, var derfor noe overraskende med tanke på tidligere empiriske funn. En mulig forklaring på at det ikke ble funnet noen sammenhenger mellom *unngåelse* og barns redsel kan muligens være relatert til spørsmålene som ble brukt til å måle denne konfliktstilen, eksempelvis «*prøver å glatte over ting eller gir etter for den andres synspunkt for å unnsnippe diskusjoner*» (se vedlegg G for den modifisert CPS-skalaen). Ut i fra spørsmålenes ordlyd kan det tenkes at barna kan ha hatt problemer med å forstå innholdet og betydningen av at en av foreldrene benytter denne konfliktstilen. En kan også still spørsmål ved om effekten av konfliktstilen *unngåelse* i det hele tatt kan bli forstått isolert. Det kan tenkes at effekten av en *unngående* konfliktstil best

tolkes ved å se på foreldrenes samhandlingsmønster. Eksempelvis hvis en *unngående* konfliktstil hos den ene forelderen stadig blir møtt med lite vilje hos den andre partneren til å ta opp konflikten, så kan barn oppleve det som at det ikke var en konflikt eller at den er over. På en annen side, hvis en av foreldrene benytter en *unngående* konfliktstil og dette blir møtt med frustrasjon og aggresjon hos partneren, kan det være at barn fanger opp sammenhengen i foreldrenes konfliktmønster og opplever dette som en trussel.

Verbal aggresjon blir i metaanalysen til Buehler et al. (1997) beskrevet som fiendtlig atferd og affekt som blir uttrykt verbalt. Det kan stilles spørsmål ved om spørsmålene som er brukt til å måle *verbal aggresjon* kan ha hatt en innvirkning på mangelen på sammenheng her. Spørsmålene som ble inkludert for *verbal aggresjon* i den modifiserte versjonen av CPS (”*anklagelser, er sarkastisk, insistere på sitt eget synspunkt og prøver å overbevise den andre om sin egen måte å tenke på*”), forekommer som mindre aggressive og fiendtlige enn de resterende spørsmålene i originale versjonen av CPS (eksempelvis ”*hever stemmen, hyl, roper; skjeller ut, banner, fornærmer*”), noe som kan gjøre at dette målet på verbal aggresjon kan fremstå som mindre truende for barn. Det synes også verdt å nevne at ut i fra beskrivelsene av konfliktstilene *unngåelse* og *verbal aggresjon* kan vi ikke trekke noen slutninger om i hvilken grad barna var tilstede under konfliktene, i motsetning til *involvering av barn* der konfliktstilen forutsetter at barna er del i konflikten. På en annen side indikerer korrelasjonsmatrisen at det er en moderat korrelasjon mellom *involvering av barn* og *verbal aggresjon* (som den høyeste korrelasjonen mellom de destruktive konfliktstilene), noe som kan bety at hvis forekomsten av den ene konfliktstilen øker så kan en se en samvariasjon i den andre konfliktstilen (se tabell 3). Dette kan bety at foreldre kan ha benytte både *involvering av barn* og *verbal aggresjon* samtidig, men når konfliktene måles separat ser vi kun en effekt av involvering av barn på barns redsel. Dette kan tale for at det er behov for mer kunnskap om hvordan barn fortolker og opplever foreldres konfliktstiler, samt hvordan foreldres samhandlingsmønster i konflikter også er en del av det hele bildet.

4.1.2 Konstruktiv konfliktstil og barns opplevelse av redsel

I denne studien var det kun konfliktstilen samarbeid som falt under kategorien konstruktive konfliktstiler, og antagelsen var at høyere forekomst av foreldresamarbeid ville henge sammen med lavere nivå av redsel hos barna. Her ble det funnet en slik negativ sammenheng, noe som samsvarer med tidligere studier (Anderson et al., 2010; Gottman, 1993). Resultatene fra denne studien kan tolkes slik at barn tolker konstruktive og destruktive konfliktstiler forskjellig, noe som kan forklare den negative sammenhengen mellom

samarbeid og redsel. Den negative sammenhengen mellom samarbeid og redsel hos barn var likevel svak. Det er derfor behov for flere studier som undersøker mer spesifikt hvordan barn fortolker konstruktive foreldrestiler, da dette kan være relevant i forebyggende arbeid i forhold til foreldrekonflikter (Zemp et al., 2016).

4.1.3 Kvaliteten på foreldre-barn forholdet påvirker sammenhengen mellom barns involvering og barns opplevelse av redsel

Studiens hypotese var at sammenhengen mellom barns involvering i konflikt og barns redsel ble forklart av forholdet som barn hadde til foreldrene sine. Denne hypotesen tok utgangspunkt i den kognitive-kontekstuelle teorien som foreslår at kvaliteten på foreldre-barn forholdet virker som en distal faktor i barns prosessering av foreldrekonflikter. Et godt foreldre-barn forhold kan virke som en beskyttende buffer i foreldrekonflikter, mens et negativt foreldre barn forhold ha en indirekte effekt på barns mistilpasning (Grych & Fincham, 1990). På en annen side er det andre teorier som også prøver å forklare hvordan forholdet mellom foreldre og barn kan påvirkes av foreldrekonflikt og hvilke ringvirkninger det kan ha for barns trivsel. Eksempelvis kan foreldre-barn forholdet bli preget av at foreldrene lar sin frustrasjon og konflikter med partnere gå utover forholdet til barnet eller andre familieforhold. Dette beskriver en såkalt ”spillover” effekt (Erel & Burman, 1995). Empiriske funn og teori gir derfor støtte til antagelsen om at effekten av foreldrekonflikt påvirker kvaliteten på foreldre-barn forholdet (Erel & Burman, 1995; Gerard, Krishnakumar, & Buehler, 2006). Det kan tenkes at en slik ”spillover”-effekt på foreldre-barn-forholdet igjen vil ha en påvirkning på hvordan barn opplever og fortolker foreldrekonflikten slik at det dannes en negativ spiral. Studiens funn støttet antagelsen om at et negativt foreldre-barn forhold hadde en delvis medieringseffekt på barns redsel, noe som kan understreke betydningen av kvaliteten på foreldre-barn forhold som en av flere mulige underliggende mekanisme som kan forklare sammenhengen mellom involvering av barn og redsel.

4.1.4 Destruktive konfliktstiler og barns opplevelse av skyldfølelse

Studiens hypotese om jo mer foreldre involverer barn i konflikten, desto høyere nivå av skyldfølelse rapportert av barna, ble støttet. I henhold til den kognitive-kontekstuelle teorien (Grych & Fincham, 1990) var det forventet at barn som eksponeres for intense foreldrekonflikter i stor grad forsøker å finne årsaken til konflikten, hvorav noen barn tolker det som at de er skyld i foreldrekonflikten. Det ble derimot ikke funnet noen sammenhenger mellom foreldres unngåelse og verbal aggresjon og barns skyldfølelse. Spørsmålene som er inkluderte i de destruktive konfliktstilene er beskrevet nærmere i kapittelet om destruktive

konfliktstiler og redsel. En kan anta at de beskrivelsene av variablene også vil gjelde for dette kapittelet.

Teori og tidligere empiriske studier på barns opplevelse av skyldfølelse i foreldrekonflikt fremstår som noe delte i litteraturen, blant annet i henhold til hvilken betydning alder og kjønn har for barns vurdering av egen skyld i foreldrekonflikt (Amato, 1993; Grych & Fincham, 1990; Richmond & Stocker, 2007). På en annen side er det i henhold til denne studiens hypoteser mer nærliggende å undersøke om aspekter ved foreldrekonflikter kan være med å forklare noe av sammenhengen mellom involvering av barn og skyldfølelse. I den forbindelse ble det kun funnet en empirisk studie som ga støtte for den antagelsen. Grych og Fincham (1993) fant i sin studie en sammenheng mellom barns eksponering til barnerelaterte konflikter og skyldfølelse hos barna, noe som kan ha en hvis overføringsverdi til denne studiens funn både med tanke på barnerelaterte konfliktstiler og mål som indikerer at barn ble eksponert til konflikt. Denne antagelsen bør likevel kun bli sett på som en plausibel forklaring på denne sammenhengen, da det også kan tenkes barns skyldfølelse i foreldrekonflikt kan være relatert til andre egenskaper hos barn. Eksempelvis kan det tenkes at barns som er sårbare for depressivt humør vil være mer tilbøyelige til å skylde på seg selv i konfliktsituasjoner mellom foreldre (Richmond & Stocker, 2007). Litteraturen og funnet i denne studien tyder likevel på at det er behov for mer forskning på sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns opplevde skyldfølelse i konflikt.

Studiens hypotese om at foreldrenes unngåelse og verbal aggresjon ville ha en unik sammenheng med barns skyldfølelse, ble ikke støttet i denne studien. Som det er beskrevet over i kapittelet om destruktive konfliktstiler og redsel, fremstod ikke spørsmålene i variablene unngåelse og verbal aggresjon som særlig fiendtlige eller aggressive. Dette kan også hatt en innvirkning på barns opplevelse av skyldfølelse i foreldrekonflikten, i likhet med barns redsel. Denne studien bestod som sagt av en majoritet av lavkonfliktforeldre og det er noe uklart om dette funnet kan generaliseres til andre utvalg. Det kan tenkes at både foreldres konfliktstiler og barns fortolkninger og opplevelse av redsel eller skyldfølelse vil kunne utarte seg annerledes hos blant høykonfliktforeldre eller i voldelige foreldrerelasjoner.

4.1.5 Samarbeid og barns opplevelse av skyldfølelse

Denne studien hadde som hypotese at barns skyldfølelse ville reduseres ved økt forekomst av foreldres samarbeid. Resultatene viste ikke denne sammenhengen. På en side vil det være naturlig at mye samarbeid mellom foreldre vil lede til at barn i liten grad blir eksponert for destruktive konfliktstiler og at de således i mindre grad må vurdere om hvem

som har skyld i foreldrenes konflikter (Grych & Fincham, 1990). Det kan bety at dette resultatet kan ha reflektert barns evne til å skille mellom destruktive og konstruktive konflikter, som her understrekker hvorfor det kan være en negativ sammenheng mellom *samarbeid* og skyldfølelse. Generelt synes forekomsten av skyldfølelse å være lav i dette utvalget, noe som samsvarer med funn fra andre studier hvor det er blitt brukt normalutvalg (Richmond & Stocker, 2007).

4.1.6 Kvaliteten på foreldre-barn forholdet påvirker sammenhengen mellom barns involvering og barns opplevelse av skyldfølelse

Studiens hypotese om at forholdet barna hadde til foreldre sine ville påvirke sammenhengen mellom *involvering av barn* i konflikten og barns skyldfølelse, ble støttet. Regresjonsanalysen tyder på at funnet kun forklarer en delvis mediering, det vil si at kvaliteten på foreldre-barn forholdet ikke hadde en full indirekte effekt mellom sammenhengen mellom barns involvering og barns opplevelse av skyldfølelse. Det kan være mange grunner til dette, som fremtidige studier bør undersøke nærmere. For eksempel kan barnets iboende vansker eller ressurser, også ha medierende effekt på denne sammenhengen. Barn som strever med egen problematikk eller som har mindre kognitive ressurser til å forstå innholdet i konflikten vil muligens kunne reagere sterkere og med mer negative følelser sammenlignet med barn som har mer ressurser å prosessere og bearbeide opprivende konflikter.

4.2 Spørreskjematilnærming som metode

Denne studien baserte seg kun på spørreskjema som metode for innsamling av data. Spørreskjemaer er både en forholdsvis enkel og kostnadseffektiv måte å samle inn data på, og kan også avspeile respondentenes subjektive opplevelse av fenomenene som undersøkes. En begrensning ved denne metoden kan være at det forekommer over- og underrapportering. I studien ble det dessuten spurt om sensitive temaer som konflikter mellom foreldre, som kan være tabubelagt. Det kan tenkes at dette påvirker hvordan respondentene ønsker å fremstille seg selv gjennom sine svar. Mer spesifikt kan det komme til uttrykk ved at noen av foreldrene kan være redde for å rapportere sannferdig når spørsmål er relatert til aggressive og fiendtlige konfliktstiler, enten dette gjelder en seg selv eller sin partner. Eksempelvis kan det oppleves som stigmatiserende for fedrene at de har en partner som slår eller at de selv slår partneren, noe som igjen kan lede til at de underrapporterer dette. Videre kan det tenkes at barna i utvalget kunne oppleve det som ubehagelig å rapportere om egne opplevelser og fortolkninger av foreldrenes krangel, og de kunne være redde for at foreldre eller andre så

deres svar. På en annen side kan det også tenkes at det er lettere for respondentene å svare sannferdig på sensitive spørsmål gjennom spørreskjemaer, nettopp fordi de da ikke må forholde seg til en annen person når de avgir sine svar. Det er likevel en flere grunner som peker på at dette utvalget representerer en gruppe individer som er motiverte til å delta i FamilieForSK prosjektet, dette med tanke på at samtlige respondenter allerede deltar i MoBa-undersøkelsen. Dessuten fremstår majoriteten av utvalget som relativt høyt utdannet og med en høy sosioøkonomisk status.

4.3 Operasjonalisering av variablene

I denne studien lyktes det ikke å replikere den originale faktorstrukturen for måleinstrumentet CPS (foreldrenes konfliktstiler), for verken mødre eller fedre i dette utvalget. At faktorstrukturen ikke ble like for verken mødre og fedrene fremstod som problematisk, da det var ønskelig å benytte en felles variabel som mål på foreldrenes konfliktstiler samt å benytte de spørsmålene som opprinnelige hørte til hver av faktorene. Det ble derfor besluttet å modifisere CPS-skalaen og tilpasse den til dette utvalget. At faktorstrukturen ikke ble lik hos mødre og fedrene kan ha flere årsaker. Innledningsvis kan det tenkes at det er kulturelle forskjeller mellom det norske utvalget i denne studien og Kerig (1996) amerikanske utvalg. Her kan man eksempelvis trekke frem at i Kerig (1996) amerikanske utvalg ble den originale seks-faktorstrukturen replikert, men som det er beskrevet i denne studiens metodedel var det to subskalaer (*fysisk aggresjon* og *utestengelse*) som ikke lot seg gjenskap i dette utvalget. Hvis en antar at det norske utvalget ikke har underrapportert om forekomsten av eksempelvis fysisk aggresjon, kan det tyde at det kan være kulturelle forskjeller som spiller inn her. Når dette er sakt, vet vi lite om forekomsten av fysisk aggresjon og voldelige tendenser blant par generelt i den norske normalpopulasjonen (Nilsen et al., 2012). Resultatet fra denne studiens faktoranalyse kan også bære preg av karaktertrekk ved utvalgets foreldre som deltok, som at mye tyder på at majoriteten av foreldrene er lavkonfliktpar og som i gjennomsnitt har levd sammen i over 12 år. Dette kan ha fått ringvirkninger på forekomsten av både *fysisk aggresjon* og *utestengelse*, da det er eksempelvis funnet at utestengelse er utbredt blant par som preget av brudd enn hos par som lever harmonisk sammen (Gottman, 1993).

Det var ønskelig at for variablene som målte barns opplevelse av redsel, skyldfølelse og kvaliteten på foreldre-barn forholdet at det også her ble utviklet en felles variabel for både jentene og guttene i utvalget. Operasjonaliseringen av variablene som målte barns redsel, skyldfølelse og kvaliteten på foreldre-barn forholdet er beskrevet i metodekapittelet, men

hver variabel oppnådde en tilfredsstillende indre konsistens. Ut i fra tidligere funn om blant annet redsel og skyldfølelse (Grych & Fincham, 1990; Richmond & Stocker, 2007), var det grunn til å forvente forskjeller mellom forekomst av redsel og skyldfølelse hos jenter versus gutter. Ved nærmere analyser fremkom det med en t-test for uavhengige utvalg at det at det ikke var en forskjell mellom jenter og gutters rapportering av redsel eller skyldfølelse. Dette viste seg også å være tilfellet for målet kvaliteten på foreldre-barn forholdet. I denne studien ble det kun brukt to faktorer (redsel og skyldfølelse) fra CPIC-skalaen. Det er derfor behov for studier som kan validere skalaen i sin helhet ut i fra norske forhold. Psykrometriske studier gjort på CPIC i Europa, Asia og Nord Amerika tyder på at CPIC kan være et lovende måleinstrument på tvers av flere kulturer (Bringhenti, 2005; Grych et al., 1992; Moura et al., 2010; Ulu & Fışıloğlu, 2004). I likhet med CPIC, vil det også være behov for å validere PEQ (målet på foreldre-barn forholdet) ut i fra norske forhold og at PEQ-skalaen da blir anvendt i sin helhet.

4.4 Anvendt forskning

Barnas fortolkninger og opplevelse av redsel og skyld knyttet til foreldrekonflikt var hovedfokuset i denne studien. Det er viktig å undersøke denne sammenhengen nærmere med tanke på at både teori og flere empiriske studier indikerer at det er en sammenheng mellom barns fortolkninger av foreldrekonflikter og dere psykiske helse og utvikling (Amato & Keith, 1991; Buehler et al., 1997; Grych & Fincham, 1990; Grych et al., 1992). Denne studien bidrar kun et lite stykke på vei til å forstå mekanismene ved denne sammenhengen, og bør kun bli anvendt deretter. Det er nødvendig å undersøke mer spesifikt hvordan kunnskap om sammenhenger mellom foreldrekonflikter og barns trivsel og psykiske helse kan bli benyttet i praksis, både gjennom forebyggende arbeid og intervensjoner. I det følgende kapitlet vil det derfor bli drøftet hvordan man kan bruke denne kunnskapen til å forebygge destruktive foreldrekonflikter blant foreldre som lever sammen, og det vil også i korte trekk bli diskutert hvordan intervensjoner som handler om å løse foreldrekonflikt kan være hensiktsmessig for barns trivsel. Avslutningsvis, tyder sammenhengen mellom konfliktstilene *involvering av barn* og *samarbeid* separat og barns redsel, skyldfølelse og kvaliteten på foreldre-barn forholdet, på at disse måleinstrumentene fungerte på dette utvalget.

4.4.1 Anvendt kunnskap i forebyggende arbeid

Det er frem til i dag fortsatt få befolkningsundersøkelser som har kartlagt forekomsten av foreldrekonflikter blant foreldre som lever sammen i Norge, og om dette utgjør en

risikofaktor for norske barn (Borren & Helland, 2015). En indikasjon på foreldrekonflikt kan være antall individer som søker hjelp fra familievernnet til behandling og rådgiving for opplevde vansker, kriser og konflikter i familien. Tall fra statistisk sentralbyrå (Sky & Grebesta, 2016) viser at 27 300 nye familievern saker ble opprett i 2015, noe som tilsvarer en økning på 8 prosent fra året før. Det er imidlertid sannsynlig at det på langt nær er alle foreldre som lever i konfliktfylte forhold som oppsøker hjelp i regi av det offentlige, og man kan anta at det vil være store mørketall når det gjelder utbredelse av konflikt i familier. På en annen side vet vi fra empirisk forskning at en ser at forekomst av konflikter øker hos par etter at de har fått barn (Gottman & Notarius, 2002), noe som kan indikere at foreldrekonflikt er normalt i denne perioden. Hvis dette derimot vedvarer og utvikler seg til kroniske og destruktive konflikter mellom foreldre, kan dette få store konsekvenser for barns trivsel, psykiske helse og utvikling. Dette kan tale for at overgangen til foreldreskap kan være en periode foreldre er sårbare for økt konflikt, uten at en nødvendigvis vet om dette kan bli et fremtidig problem. Foreldrekonflikt er en kjent risikofaktor for barn i alle typer familier (Kelly, 2000), men ved økt kunnskap og bevissthet i hjelpeapparater kan kunnskapen brukes som et ledd i forebyggende instanser. Helsestasjoner kan være en slik arena, der foreldre møter helsesøster og annet helsepersonell under svangerskapet og etter barnets fødsel. Her kan det være naturlig for foreldre både å prate om ulike sider ved foreldreskapet og barnets generelle helse og trivsel. Å fremme et universelt forebyggende tiltak i en slik setting kan eksempelvis innebære at helsepersonell, uten å screene foreldre eller barna som kommer til helsestasjonen (Gordon, 1987), på generell basis kan snakke om viktigheten av kommunikasjon og konflikthåndtering. Her kan det også tenkes at det vil være en arena som kan informere om samlivskurs hvis det kommer frem at det er behov for det.

Forebyggende tiltak kan også bli rettet mot mer spesifikke grupper hvor en vet at det er en økt risiko for å utvikle problemer og lidelser (Gordon, 1987). Dette kan omhandle foreldre som søker hjelp til å løse fastlåste og vanskelige konflikter på familievernkontor eller hos andre instanser, samt foreldre som møter til mekling i forbindelse med skilsmisser eller samlivsbrudd. Funnene fra denne studien kan ha betydning for å øke fokuset blant psykologer, sosionomer, familieterapeuter eller andre som håndterer saker ved eksempelvis familievernkontorene på hva teorier forteller oss om barns opplevelse av foreldrekonflikter. Hvordan kan hjelpeapparater som familievernkontorer anvende seg av denne teorien i praksis? Hjelpeapparatet må ha kjennskap til hva det er ved foreldrekonflikter som kan utgjøre en risikofaktor for barns trivsel og psykiske helse. Funnene fra denne studien underbygger teori i større og mindre grad ved at det ble funnet støtte for de antatte effektene

destruktive og konstruktive konflikter kan ha for barns trivsel. Mer spesifikt fant denne studien at det var en sammenheng mellom konfliktstilen involvering av barn og barns opplevelse av redsel og skyld, samt en negativ sammenheng mellom samarbeid og redsel. Denne studien sier således noe om spesifikke kjennetegn ved både destruktive og konstruktive foreldrekonflikter som kan ha en effekt på barns trivsel. En kan videre tolke funnet slik at selv barn med lavkonfliktforeldre kunne skille på destruktive og konstruktive konflikter mellom foreldre, noe som igjen viste seg å ha en sammenheng med barns opplevelse redsel og skyldfølelse i foreldrekonflikten. Vi vet fra studier på norsk meklingsordning at både lav- og høykonfliktforeldre møter til mekling, dette kan bety at det vil i begge tilfeller kan være gunstig å undersøke hvordan barn opplever foreldrenes konflikter. Men her kreves det mer forskning på barn opplevs og fortolkning av konfliktene til både lav- og høykonfliktforeldre og hvordan det kan variere.

Funn fra denne studien tydet også på at kvaliteten på foreldre-barn forholdet kan være en underliggende mekanisme som kan ha betydning for sammenhengen mellom destruktive foreldrekonflikter og barns opplevelse av redsel og skyldfølelse. Kjennskap til underliggende mekanismer som foreldre-barn forholdet kan ha betydning for å utvikle tiltak som kan redusere eller dempe effekten foreldrekonflikt kan ha på barn. I stor grad tyder empirisk forskning tyder her på at barn som er eksponert for destruktive konflikter hjemme, kan ha god effekt av at foreldrene får samlivskurs eller foreldrekurs som hjelper som kan redusere destruktive konflikter (Zemp et al., 2016). Det kan tenkes at det i både samlivskurs og foreldrekurs vil være aktuelt å både lære foreldre om hvordan deres konflikter med partneren også kan ha en indirekte effekt forhold til deres barn, samt å at de lærer ferdigheter som kan brukes til å forbedre kvaliteten på dette forholdet. Funnene fra denne forskningen kan således bygge opp under antagelsen om hvilke effekter av destruktive og konstruktive konflikter har for barns trivsel, samt at den har undersøkt underliggende mekanismer ved denne sammenhengen.

4.5 Begrensinger ved denne studien

I denne studien var det noen begrensinger vedrørende behandlingen av datamaterialet og gruppens demografi som bør bli belyst. I og med at denne studien ikke hadde som hypotese å undersøke kjønnsforskjeller, ble det besluttet å lage en felles variabel for foreldrenes konfliktstiler og for variabelen som målte kvaliteten på foreldre-barn-forholdet. En felles skåre for foreldrenes konfliktstiler ble laget ved å inkludere kun den i foreldreparet som hadde skåret høyest per spørsmål i variabel. Eksempelvis, hvis mor skåret ”ofte” på

spørsmål en og hennes partner (far) skåret ”aldri” på samme spørsmål, ble mors svar inkludert i variabelen. Det samme gjaldt for variablene som målte kvaliteten på foreldre-barn forholdet, her hadde barnet svart på to separate, men like spørreskjemaer om sitt forholdte til både mor og far. Den forelderen barnet skåret høyest ble inkludert i en felles variabel om barnet forhold til foreldrene. De statistiske analysene av foreldrenes konfliktstiler indikerte på en annen side at det var kjønnsforskjeller relatert til de destruktive konfliktstilene, noe som blant annet gjorde at CPS-skalaen for konfliktstiler måtte tilpasses utvalget. På tross av det, var den modifiserte CPS-skalaen tilpasset både mødre og fedre i samme utvalg. En bør derfor være forsiktig med å generalisere funnene som vedrør foreldrenes konfliktstiler til å gjelde både for menn og kvinner separat i denne studien. Selv om det ikke ble funnet noen kjønnsforskjeller i barnas responser i denne studien, bør man også her være forsiktig med å generalisere disse funnene til å gjelde både for jenter og gutter i andre utvalg. Dette utvalget bestod dessuten av kun 11-år gamle barn, og det er således vanskelig å si noe om opplevelser av redsel og skyld samt vurdering av foreldre-barn forholdet kan bli generalisert til yngre eller eldre aldersgrupper. Avslutningsvis er det viktig å trekke frem at dette utvalget har vært deltagere i MoBa-studiet i over 11 år, og utvalget forekommer generelt som ressurssterkt. Resultatene kan derfor ikke automatisk generaliseres til å gjelde familier i høykonflikt, og det synes å være et behov for å undersøke sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns fortolkning og opplevelse av konflikter i større befolkningsundersøkelser.

4.6 Fremtidige studier

Funnene som er gjort i denne studien har tatt utgangspunkt i en teoretisk modell som videre har tatt utgangspunkt i en kausal retning fra foreldres konfliktstiler, gjennom kvaliteten på foreldre-barn forhold og til barns fortolkning og opplevelse av foreldrekonflikter. Videre er denne studien basert på tverrsnittsdata og selvrapportering fra både foreldre og barn, og det er således behov for fremtidige longitudinelle studier som kan belyse om det er en årsakssammenheng i disse funnene. Bredere og mer kunnskap om hvordan foreldrekonflikter og barns fortolkninger av konflikter utvikles over tid kan kanskje bidra med å forklare hvordan barns helse og utvikling påvirkes av konflikter på lengre sikt.

Målet for fremtidig forskning bør i større grad å være benytte den eksisterende kunnskapen på feltet og anvende dette til å undersøke og utvikle forebyggende tiltak som kan fremme barns trivsel. Dette kan gjøres både ved å undersøke mer spesifikt hvordan foreldre kan håndtere destruktive konflikter seg imellom og hvordan de kan minimere barns eksponering for konfliktene. I tillegg bør en gjøre foreldre mer oppmerksomme på hvilken

effekt destruktiv foreldrekonflikt kan ha på barn. Fremtidige studier bør også identifisere måter foreldre kan snakke med sine barn om konflikt på for å minke opplevelsen av redsel og skyldfølelse hos barn (DeBoard-Lucas et al., 2010). Det er således også viktig å utvikle og benytte seg av gode metoder som kan fange opp hvordan barn opplever og fortolker foreldrekonflikter. Dette vil gjøre det mulig å kartlegge forekomsten av fenomenet og kunne forstå de mer dyptgående mekanismene ved barns negative fortolkninger av foreldrekonflikter og hvordan de henger sammen med barns generelle tilpasning og psykiske helse.

I denne studien har det blitt benyttet selvrapporterte spørreskjemaer for å samle inn data, men fremtidige kan vurdere om det er andre metoder som også kan samle inn tilsvarende data på, som eksempelvis kvalitative undersøkelser der man kan intervju barn om deres fortolkninger av foreldrekonflikter. CPIC-skalaen fremstod imidlertid som et egnet måleverktøy for å fange opp barns opplevelser og fortolkning av foreldrekonflikter. Denne studien benyttet seg kun av faktorene som fanget opp redsel og skyldfølelse hos barn. For å få et helhetlig bilde av hvordan barn opplever foreldrekonflikter, bør fremtidige studier benytte skalaen i sin helhet.

5. Konklusjon

I denne studien ble det funnet en positiv sammenheng mellom foreldres destruktive konfliktstil involvering av barn og barns opplevelse av redsel og skyld. Hypotesen om at økt forekomst av destruktive konfliktstiler ville føre til økt opplevelse av redsel og skyldfølelse hos barn, ble altså kun funnet der foreldrene involverte barna i konflikten. Den andre hypotesen om at økt samarbeid mellom foreldrene ville henge sammen med redusert opplevelse av redsel og skyld hos barna, ble kun funnet for barnas redsel. Kvaliteten på foreldre-barn forholdet kunne delvis forklare sammenhengen mellom foreldrenes involvering av barna og barnas redsel. Teoretisk ble sammenhengene forsøkt forklart ved den kognitive-kontekstuelle teorien, om mulige mekanismer ved barns fortolkningsevne av konflikter kan forklare deres opplevelse av redsel og skyldfølelse i foreldrenes konflikter. De sammenhengene som er funnet mellom foreldres konfliktstiler og barns opplevelse og fortolkning av foreldrekonflikt må tolkes med forsiktighet, da sammenhengene er svake og analysene som er brukt sier lite om de kausale sammenhengene.

Funnene fra denne studien indikerer viktigheten av å frembringe mer kunnskap om sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns helse og utvikling, samt å undersøke mer

spesifikt hvilke underliggende mekanismer som bidrar til denne assosiasjonen. Denne studien kan være et bidrag i den retningen.

Litteraturliste

- Amato, P. R. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypotheses, and empirical support. *Journal of Marriage and the Family*, 23-38.
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis: American Psychological Association.
- Andersen, E., & Hoel. (2016). Fødte, 2015. Lastet ned fra <http://www.ssb.no/fodte/>
- Anderson, S. A., Sabatelli, R. M., & Kosutic, I. (2007). Families, urban neighborhood youth centers, and peers as contexts for development. *Family Relations*, 56(4), 346-357.
- Anderson, S. R., Anderson, S. A., Palmer, K. L., Mutchler, M. S., & Baker, L. K. (2010). Defining high conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 39(1), 11-27.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M., & Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 487-498.
- Bickham, N. L., & Fiese, B. H. (1997). Extension of the Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale for use with late adolescents. *Journal of Family Psychology*, 11(2), 246.
- Bringhentì, F. (2005). Contribution to the validation of an interparental conflict measure: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale (CPIC). *Bollettino di Psicologia Applicata*, 247, 35-51.
- Brock, R. L., & Kochanska, G. (2015). Decline in the quality of family relationships predicts escalation in children's internalizing symptoms from middle to late childhood. *Journal of abnormal child psychology*, 43(7), 1295-1308.
- Brody, G., & Forehand, R. (1990). Interparental conflict, relationship with the noncustodial father, and adolescent post-divorce adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 11(2), 139-147.
- Buchanan, C. M., Maccoby, E. E., & Dornbusch, S. M. (1991). Caught between parents: Adolescents' experience in divorced homes. *Child development*, 62(5), 1008-1029.
- Buehler, C., Anthony, C., Krishnakumar, A., Stone, G., Gerard, J., & Pemberton, S. (1997). Interparental conflict and youth problem behaviors: A meta-analysis. *Journal of Child and family studies*, 6(2), 233-247.

- Buehler, C., & Trotter, B. B. (1990). Nonresidential and residential parents' perceptions of the former spouse relationship and children's social competence following marital separation: Theory and programmed intervention. *Family Relations*, 395-404.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*: Routledge.
- Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural equation modeling*, 14(3), 464-504.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* New Jersey Lawrence Erlbaum Associates. Inc. Publishers.
- Cummings, E. M., & Davies, P. (1994). *Children and marital conflict: The impact of family dispute and resolution*: Guilford Press.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of child psychology and psychiatry*, 43(1), 31-63.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2011). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*: Guilford Press.
- Davies, P. T., & Cicchetti, D. (2004). Toward an integration of family systems and developmental psychopathology approaches. *Development and Psychopathology*, 16(03), 477-481.
- DeBoard-Lucas, R. L., Fosco, G. M., Raynor, S. R., & Grych, J. H. (2010). Interparental Conflict in Context: Exploring Relations between Parenting Processes and Children's Conflict Appraisals. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 39(2), 163-175. doi: 10.1080/15374410903532593
- Demerath, N. J., & Peterson, R. A. (1967). *System, change, and conflict: a reader on contemporary sociological theory and the debate over functionalism*: Free Press New York.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (Vol. 26): Sage publications.
- Easterling, D. V., & Leventhal, H. (1989). Contribution of concrete cognition to emotion: neutral symptoms as elicitors of worry about cancer. *Journal of Applied Psychology*, 74(5), 787.
- Ekeland, T.-J. (2014). *Konflikt og konfliktforståelse : for helse- og sosialarbeidere* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Ekman, P. (1992). Are there basic emotions?
- Elkins, I. J., McGue, M., & Iacono, W. G. (1997). Genetic and environmental influences on parent–son relationships: Evidence for increasing genetic influence during adolescence. *Developmental psychology*, *33*(2), 351.
- Ellis, B. J., & Garber, J. (2000). Psychosocial antecedents of variation in girls' pubertal timing: maternal depression, stepfather presence, and marital and family stress. *Child development*, *71*(2), 485-501.
- Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment* (Vol. 14): Sage Publications.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, *118*(1), 108.
- Fauber, R., Forehand, R., Thomas, A. M., & Wierson, M. (1990). A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting. *Child development*, *61*(4), 1112-1123.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*: Sage.
- Fincham, F. D., Grych, J. H., & Osborne, L. N. (1994). Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, *8*(2), 128.
- Fisher, R. A. (1925). *Statistical methods for research workers*: Genesis Publishing Pvt Ltd.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between husbands & wives: Communication in marriage*: Sage Publications, Inc.
- Gerard, J. M., Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2006). Marital conflict, parent-child relations, and youth maladjustment a longitudinal investigation of spillover effects. *Journal of Family Issues*, *27*(7), 951-975.
- Gordon. (1987). An operational classification of disease prevention. I J. Steinberg, A & M. M Silverman (Red.), *Preventing mental disorders*. Rockvill: M.D department og health and human services.
- Gottman, J., & Silver, N. (1999). *The seven principles for making marriage work: A practical guide from the countries foremost relationship expert*: New York: Three Rivers Press.
- Gottman, J. M. (1993). A theory of marital dissolution and stability. *Journal of family psychology*, *7*(1), 57.
- Gottman, J. M., & Notarius, C. I. (2002). Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21st century. *Family process*, *41*(2), 159-197.

- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological bulletin*, 108(2), 267.
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1993). Children's Appraisals of Marital Conflict: Initial Investigations of the Cognitive-Contextual Framework. *Child development*, 64(1), 215-230.
- Grych, J. H., Fincham, F. D., Jouriles, E. N., & McDonald, R. (2000). Interparental Conflict and Child Adjustment: Testing the Mediational Role of Appraisals in the Cognitive-Contextual Framework. *Child development*, 71(6), 1648-1661.
- Grych, J. H., Harold, G. T., & Miles, C. J. (2003). A prospective investigation of appraisals as mediators of the link between interparental conflict and child adjustment. *Child development*, 74(4), 1176-1193.
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale. *Child development*, 63(3), 558-572.
- Helland, M. S., & Borren, I. (2015). Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar.
- Holøien, Zachrisen, & Holseter. (2016). Befolkningens utdanningsnivå, 1. Oktober 2015. Lastet ned fra <http://www.ssb.no/utniv>
- Howitt, D., & Cramer, D. (2008). *Introduction to SPSS in psychology: for version 16 and earlier*: Pearson Education.
- Hu, L. t., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- Hægeland, T. (2015). Dette er Norge 2015. Hva tallene forteller. Lastet ned fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/234757?ts=1516c743d80>
- Izard, C. E., Ackerman, B. P., & Schultz, D. (1999). Independent emotions and consciousness: Self-consciousness and dependent emotions.
- Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1993). Patterns of marital conflict predict children's internalizing and externalizing behaviors. *Developmental Psychology*, 29(6), 940.
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963-973.

- Kerig, P. K. (1996). Assessing the links between interparental conflict and child adjustment: The conflicts and problem-solving scales. *Journal of family psychology, 10*(4), 454.
- komiteene, D. n. f. (2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Lastet ned fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/b.-hensyn-til-personer-5---18/>
- Kouros, C. D., Papp, L. M., Goeke-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2014). Spillover between marital quality and parent–child relationship quality: Parental depressive symptoms as moderators. *Journal of Family Psychology, 28*(3), 315.
- Lewis, M., Sullivan, M. W., Stanger, C., & Weiss, M. (1989). Self development and self-conscious emotions. *Child development, 146-156*.
- Moura, O., dos Santos, R. A., Rocha, M., & Matos, P. M. (2010). Children's Perception of Interparental Conflict Scale (CPIC): Factor structure and invariance across adolescents and emerging adults. *International Journal of Testing, 10*(4), 364-382.
- Neighbors, B., Forehand, R., & McVicar, D. (1993). Resilient adolescents and interparental conflict. *American Journal of Orthopsychiatry, 63*(3), 462.
- Nilsen, W., Skipstein, A., & Gustavson, K. (2012). Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling: Konsekvenser for barn og unge. *Oslo, Norge: Nasjonalt Folkehelseinstitutt*.
- Pettersen, T. (2015). Fortolkning. Lastet ned fra <https://snl.no/fortolkning>
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods, 40*(3), 879-891.
- Rhoades, K. A. (2008). Children's responses to interparental conflict: A meta-analysis of their associations with child adjustment. *Child development, 79*(6), 1942-1956.
- Richmond, M. K., & Stocker, C. M. (2007). Changes in children's appraisals of marital discord from childhood through adolescence. *Journal of Family Psychology, 21*(3), 416.
- Sky, V., & Grebesta, U. (2016). Familievern 2015. Lastet ned fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/famvern/aar>
- Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T., & Cummings, E. M. (2006). Impact of hostility and withdrawal in interparental conflict on parental emotional unavailability and children's adjustment difficulties. *Child Development, 77*(6), 1623-1641.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2007). Using Multivariate Statistics. Pearson Education. *Boston, MA*.

- Tangney, J. P., Miller, R. S., Flicker, L., & Barlow, D. H. (1996). Are shame, guilt, and embarrassment distinct emotions? *Journal of personality and social psychology*, 70(6), 1256.
- Tracey, L., & Robins, R. (2007). The self in self-conscious emotions: A cognitive appraisal approach. *JL Tracy, RW Robins, & JP Tangney, (Eds.)*, 3-20.
- Ulu, İ. P., & Fıfılođlu, H. (2004). A Validity and Reliability Study of the Children? s Perceptions of Interparental Conflict Scale. *Türk Psikoloji Yazilari*, 7(14), 61-75.
- Vygotsky, L. S. (1980). *Mind in society: The development of higher psychological processes*: Harvard university press.
- Wilson, M., Daly, M., Booth, A., Crouter, A., & Clements, M. (2001). Couples in conflict.
- Zemp, M., Bodenmann, G., & Cummings, E. M. (2016). The Significance of Interparental Conflict for Children. *European Psychologist*.

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg A: Deskriptiv statistikk

Tabell 1

Deskriptiv statistikk: barns kjønn, mor og fars utdanningsnivå og inntekt (selvrapport).

Karaktertrekk	%	%
Kjønn barn		
Jenter	52.5	
Gutter	45.3	
Missing data	2.2	
Utdannelse		
	Mødre	Fedre
9-årig grunnskole	-	2.5
1-2 videregående skole	1.1	1.6
Videregående skole (yrkesfag)	5.5	16.5
3-årig VGS generell studiekompetanse	9.1	11
Høyere utdanning (>4 years)	40.9	30.5
Høyere utdanning (<4 years)	41.5	34.9
Missing data	1.9	3
Inntekt		
Ingen inntekt	0.8	-
> 150.000 kroner	1.9	0.3
150.000-199.999 kroner	2.2	0.3
200.000-299.999 kroner	6	0.8
300.000-399.999 kroner	13.1	1.9
400.000-499.999 kroner	31	16.5
< 500.000 kroner	43	76.9
Missing data	1.4	1.9

*Note. N=364, *see if any missing data*

Vedlegg B: Indre konsistens

Tabell 2. *Moderert CPS indre konsistens.*

Variabel	mor		far	
	N	α	N	α
Samarbeid	350	.69	352	.78
Unngåelse	358	.77	349	.76
Involvering av barna	362	.71	344	.73
Verbal aggresjon	356	.74	347	.72

Vedlegg C: Oversikt over CPIC- spørsmål

CPIC: Barns fortolkning og opplevelse av redsel og skyldfølelse i foreldrekonflikt

Subskalaer	Spørsmål
Skyldfølelse	Foreldrene mine starter ofte å krangle om ting jeg gjør på skolen Mine foreldres krangler handler vanligvis om noe jeg har gjort Selv om de ikke sier det, vet jeg at det er min skyld når foreldrene mine krangler Foreldrene mine krangler eller er uenige stort sett på grunn av ting jeg gjør Foreldrene mine begynner ofte å krangle når jeg gjør noe galt Foreldrene mine skylder på meg når de krangler Det er som regel min feil når foreldrene mine krangler
Redsel	Jeg blir redd når foreldrene mine krangler Jeg vet ikke hva jeg skal gjøre når foreldrene mine krangler Når mine foreldre krangler bekymrer jeg meg for hva som vil skje meg Når foreldrene mine krangler er jeg redd for at noe galt skal skje Når foreldrene mine krangler er det ingenting jeg kan gjøre for å stoppe dem Når foreldrene mine krangler er jeg redd for at en av dem skal bli skadet Når foreldrene mine krangler er jeg redd for at de vil kjefte på meg også Når foreldrene mine krangler eller er uenige er det ingenting jeg kan gjøre for å få meg selv til å føle meg bedre Når foreldrene mine krangler er jeg redd for at de kan bli skilt Når foreldrene mine krangler lytter de ikke til noe jeg sier

*Gjengitt med tillatelse fra FamilieForSK

Vedlegg D: Oversikt over PEQ-spørsmål

PEQ: Kvalitet på foreldre-barn forholdet

Skala	Spørsmål
Barn om Mor	Moren min kritiserer meg ofte, for eksempel ved å si at jeg ikke er bra nok eller gjør ting feil Moren min avbryter meg ofte før jeg er ferdig med å si noe Moren min irriterer meg ofte Moren min er stolte av meg Jeg snakker med moren min om det jeg opplever eller bekymrer meg for Moren min sårer meg ofte Moren min stoler ofte ikke på at jeg kan ta egne avgjørelser Moren min og jeg krangler ofte Det virker som at jeg ofte irriterer moren min Moren min blir ofte veldig sint på meg En gang i blant har jeg blitt veldig skremt av moren min Jeg vet at moren min elsker meg
Barn om Far	Faren min kritiserer meg ofte, for eksempel ved å si at jeg ikke er bra nok eller gjør ting feil Faren min avbryter meg ofte før jeg er ferdig med å si noe Faren min irriterer meg ofte Faren min er stolte av meg Jeg snakker med faren min om det jeg opplever eller bekymrer meg for Faren min sårer meg ofte Faren min stoler ofte ikke på at jeg kan ta egne avgjørelser Faren min og jeg krangler ofte Det virker som at jeg ofte irriterer faren min Faren min blir ofte veldig sint på meg En gang i blant har jeg blitt veldig skremt av faren min Jeg vet at faren min elsker meg

*Gjengitt med tillatelse fra FamilieForSK

Vedlegg E: T-test

Tabell 3. *t*-test for uavhengige utvalg, for mødre og fedre på konfliktstiler.

Variabel	Mødre			Fedre			t	Sig. (2-tailed)
	N	M	SD	N	M	SD		
Samarbeid	350	10.50	1.51	352	10.50	1.66	(700) = .024	.981
Unngåelse	358	5.38	2.49	349	6.45	2.48	(705) = -5.73	.000
Involvering av barna	362	2.46	1.75	344	2.08	1.75	(704) = 2.84	.005
Verbal agresjon	356	5.67	2.45	347	4.81	2.37	(701) = 4.74	.000

Tabell 4. *t*-test for uavhengige utvalg, for jenter og gutter på barneskalaene.

Variabel	Jenter			Gutter			t	Sig. (2-tailed)
	N	M	SD	N	M	SD		
Redsel	156	13.49	4.03	147	13.37	4.42	(301) = .293	.770
Skyldfølelse	168	7.33	1.17	154	7.46	1.21	(302) = -.966	.335
PEQ kjønn barn	188	16.93	4.34	162	16.69	4.30	(348) = .505	.614

Tabell 5. *t*-test for uavhengig utvalg, for barns skåre på mødre og fedre med PEQ.

Variabel	Mødre			Fedre			t	Sig. (2-tailed)
	N	M	SD	N	M	SD		
PEQ	332	16.08	4.17	339	15.98	3.92	(600) = .326	.744

Vedlegg F: Resultat fra faktoranalysen og invarians testing av CPS

Tabell 6. *Invarianstesting ubegrenset og begrenset.*

	χ^2	RMSEA	CFI	df
Unconstrained	650,117	.074	.936	219
Constrained	668,113	.073	.935	231

Tabell 7. *Standardiserte faktorladninger for mor og far på de 16 ulike spørsmålene.*

	Mødre	Fedre
Samarbeid		
1	.764	.815
2	.852	.855
3	.536	.712
4	.736	.787
Unngåelse		
5	.670	.617
6	.630	.691
7	.865	.884
8	.748	.707
Involvering av barn		
9	.922	.915
10	.687	.726
11	.903	.934
12	.545	.631
Verbal Aggresjon		
13	.841	.763
14	.805	.718
15	.634	.622
16	.705	.758

Tabell 8. *Korrelasjonsmatrise over de standardiserte korrelasjonene mellom faktorene i CPS kortversjonen.*

	1	2	3	4
1: Samarbeid				
2: Unngåelse	-.215*			
3: Involvering av barn	-.377*	-.080		
4: Verbal aggresjon	-.328*	.108	.579*	

* $p < .05$

Vedlegg G: Oversikt over den modererte kortskala for CPS-spørsmål

Den modifiserte kortskalen av CPS: Foreldres konfliktstiler

Subskala	Spørsmål
Samarbeid	Lytter til den andres synspunkt Prøver å forstå hva den andre virkelig føler Prøver å snakke fornuftig med den andre Prøver å finne en løsning som møter begge behov
Unngåelse	Prøver å glatte over ting Gir etter for den andres synspunkt for å unnsnippe diskusjoner Prøver å ignorere problemet, unngår å snakke om det Holder inne følelser
Involvering av barn	Krangler foran barnet Involverer barnet i vår krangel Krangler når barnet muligens kan overhøre Betror seg til barnet om problemer med den andre
Verbal aggresjon	Insisterer på sitt eget synspunkt Prøver å overbevise den andre om sin egen måte å tenke på Er sarkastisk Anklager

*Gjengitt med tillatelse fra FamilieForSK